

LAPSESTA LÄHTIEN, AIKUISESTA ALKAEN
Vanhemman viikko perhe- ja päihdekuntoutuksen työvälineeksi

Mira Salonen ja Laura Toikander
Opinnäytetyö, kevät 2010
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Diak Etelä, Helsinki
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosionomi (AMK)

TIIVISTELMÄ

Salonen, Mira & Toikander, Laura. Lapsesta lähtien, aikuisesta alkaen – Vanhemman vihko perhe- ja päihdekuntoutuksen työvälineeksi. Helsinki, kevät 2010, 74 s., 3 liitettä.

Diakonia-ammattikorkeakoulu, Diak Etelä Helsinki. Sosiaalialan koulutusohjelma, sosionomi (AMK).

Opinnäytetyön tarkoituksena oli luoda lapsilähtöisyyttä vahvistava työväline perhe- ja päihdekuntoutukseen. Kyseessä on produktio eli toiminnallinen opinnäyte, jonka tuloksena syntyi produkti Lapsesta lähtien, aikuisesta alkaen – vanhemman vihko. Vanhemman vihko sisältää lapsen ja vanhemmuuteen liittyviä kysymyksiä ja tehtäviä. Vihko on tehty kuntoutuksen työvälineeksi Helsingin Diakonissalaitoksen Perheen yhdistetyn hoidon yksikköön, Espooseen. Vihko on tarkoitettu vanhemmille, joilla on päihdeongelma.

Opinnäytetyön teoreettiseksi pohjaksi valittiin lapsilähtöisyyden kehittäminen ja vanhemman reflektiivinen kyky. Reflektiivistä kykyä ja sen vahvistamista tarkastellaan vanhemman ja lapsen välisen suhteen näkökulmasta. Vihkon sisältö rakennettiin parityönä ja yhteistyössä Perheen yhdistetyn hoidon yksikön kanssa. Vihkon kysymykset ja tehtävät laadittiin pääosin yhteisten keskustelujen ja arviointien avulla sekä vapaasti ja luovasti ideoimalla. Ideoinnissa hyödynnettiin myös jo olemassa olevia itsearviointeja sekä reflektiivisyyttä ja vanhemmuutta käsittelevää kirjallisuutta.

Yksikön ohjaajat ja kuntoutujat kokeilivat ja arvioivat vanhemman vihkon tehtäviä opinnäytetyöprosessin aikana. Kuntoutujille ja työntekijöille laadittiin arviointilomakkeet, joiden avulla kerättiin palautetta yksittäisistä vihkon tehtävistä. Vanhemman vihko koettiin tarpeelliseksi työvälineeksi, jollaista sekä työntekijät että kuntoutujavanhemmat ovat toivoneet ja jonka avulla vanhempi tulee pohtineeksi omaa lastaan ja vanhemmuuttaan.

Vanhemman vihkon avulla tuetaan vanhemman itsetuntemusta ja herkkyyttä lapsen tarpeille ja tehdään lasta näkyväksi perheessä sekä perhe- ja päihdekuntoutuksessa. Toiveena on, että vanhemman vihkon kautta vanhempi tekee oivalluksia, jotka antavat uusia voimavaroja vanhemmuuteen.

Asiasanat: lapsilähtöisyys, perhekuntoutus, päihdekuntoutus, päihdeongelma, reflektiivinen kyky, produkti

ABSTRACT

Salonen, Mira and Toikander, Laura.

It starts from the child, it begins from the adult – Parents' notebook as a tool for family and drug rehabilitation.

74 p., 3 appendices. Language: Finnish. Helsinki, Spring 2010.

Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Social Services. Degree: Bachelor of Social Services.

The aim of the thesis was to create a tool that would strengthen child-centered parenting in drug rehabilitation for families. The tool is a notebook for parents which contains questions and assignments concerning children and parenting. The parents' notebook will be a tool for the Drug Rehabilitation Residential Unit for Families (DRRUF) in Espoo.

The thesis was a production. The notebook was composed in co-operation with the personnel working in DRRUF. The questions and assignments in the notebook were created mostly in joint discussions and also by using free and creative methods. The assignments were evaluated together with the drug rehabilitation unit staff. While making the notebook, already existing self-assessment forms were used and literature concerning reflecting and parenting was taken into account.

A target group for the thesis was parents who had an intoxicant abuse problem. Child-centered parenting and reflective functioning were chosen as the theoretical framework for the thesis. Reflective functioning was examined from the point of view of the relationship between parents and children. The personnel and the customers in the unit tested and evaluated the assignments in the notebook during the process of making the thesis.

The notebook was considered a very helpful tool which both the personnel and the parents in the unit had been hoping for. With the help of the notebook the parents had a chance to think about their own children and their own role as a parent. The notebook can help parents to understand the needs of their children better. In addition, the questions in the notebook can also make parents look at parenting from different perspectives. This way the child becomes more visible both in the family and in the rehabilitation.

Keywords: child-centered parenting, drug rehabilitation, intoxicant abuse, reflective functioning, production

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 VANHEMMAN VIHKON LÄHTÖKOHDAT	8
2.1 Perheen yhdistetyn hoidon yksikkö (Pyy) yhteistyökumppanina.....	8
2.2 Päihdeongelmaiset vanhemmat kuntoutuksen asiakkaina	10
2.3 Lapsilähtöisyyden kehittäminen	13
3 VIHKON TYÖSTÄMINEN	16
3.1 Produktin ideointi ja rakentaminen.....	16
3.2 Reflektiivinen kyky teoreettisena pohjana.....	18
3.3 Vanhemman vihko reflektiivisenä työvälineenä	20
4 LAPSESTA LÄHTIEN, AIKUISESTA ALKAEN - VIHKON SISÄLTÖ	23
4.1 Lapsi-tehtävät	24
4.2 Vanhempi-tehtävät.....	25
4.3 Vanhemman ja lapsen suhde -tehtävät	26
5 VIHKON JA PROSESSIN ARVIOINTI	28
5.1 Palaute – vihkon rakentamisen työväline.....	28
5.2 Arviointilomakkeet.....	31
5.3 Eettisyys ja luotettavuus opinnäytetyöprosessissa	34
5.4 Opinnäyteprosessin itsearviointi	35
6 POHDINTA	38
LÄHTEET.....	40
LIITE1: LAPSESTA LÄHTIEN, AIKUISESTA ALKAEN. Vanhemman vihko perhe- ja päihdekuntoutukseen.	
LIITE2: Vanhemman arviointilomake vihkon tehtävästä	
LIITE3: Työntekijän arviointilomake vihkon tehtävästä	

1 JOHDANTO

Tove Janssonin tarina Muumipeikko ja näkymätön lapsi kertoo Ninnistä, joka on muuttunut näkymättömäksi, koska hänestä ei ole pidetty riittävästi hyvää huolta. Tuu-tikki tuo Ninnin Muumiperheeseen toivoen, että Ninni tulisi siellä näkyväksi. Kaikki olivat hämmentyneitä ja ymmällään: ”Miten saada lapsi taas näkyväksi?” Muumimamma ei ollut yhtä neuvoton. Hän piti huolta Ninnin perustarpeista, ja Ninni otettiin luontevalla tavalla mukaan muumiperheen jokapäiväiseen elämään. Hänen erityislaatunsa ja kokemuksensa otettiin vakavasti, ja häneen suhtauduttiin ymmärtävästi. Välittämisen ilmapiirissä Ninni tuli taas näkyväksi. (Jansson 1962; Myllärniemi 2006, 129–130.)

Edellä kuvattu pätkä muumitarinaa on vertauskuva tarpeesta ja keinoista saada lapsi näkyväksi perheessä. Yhtä lailla lastensuojelussa ja perhekuntoutuksessa on viime vuosina noussut esiin tarve lasten vahvemmassa huomioonottamisesta. Kuntoutuksessa lapsi jää helposti vanhempiansa varjoon. Perheiden päihdekuntoutuksen perustehtävässä tulisi korostaa lapsilähtöisyyttä. Tästä seuraisi se, että kaikki toiminta arvioitaisiin ja toteutettaisiin lapsen hyvinvoinnin näkökulmasta. Lapsilähtöisyys olisi sitä, että vanhemman päihdeongelmaa lähestytään lapsen näkökulmasta. Lapsen kokemus kohdataan ja sitä pohditaan. Lapsen näkökulmaa tulisi käyttää tietoisesti vanhempaa motivoivana ja kuntoutumista tukevana elementtinä. (Hyytinen 2008.) Vanhemmuuden opettamisen sijaan lapsilähtöisyyden kehittämiseen tarvitaan keinoja, joilla lasta tehdään näkyväksi ja lapsen tarpeita ymmärretään (Aula 2009). Tällä opinnäytetyöllä haluamme olla mukana lasta ja vanhemmuutta tukevassa kehittämistyössä.

Olemme tehneet opinnäytetyön yhteistyössä Helsingin Diakonissalaitoksen säätiön Perheen yhdistetyn hoidon yksikön (Pyy) kanssa. Perheen yhdistetyn hoidon yksikkö toteuttaa kuntouttavaa päihde- ja perhehoitoa perheille, joissa toisella tai molemmilla vanhemmista on huumeongelma, sekä raskaana oleville päihteiden väärinkäyttäjille (Helsingin Diakonissalaitos 2009). Huumeiden käytöllä on todettu olevan paljon kielteisiä vaikutuksia vanhemmuuden laatuun. Päihderiippuvaiset äidit osoittavat vähemmän herkkyyttä ja reagointia lapsen

tarpeille kuin raittiit äidit. (Punamäki, Belt, Rantala & Posa 2006, 238–240.) He tarvitsevat paljon tukea suhteessaan omaan lapseen. Pyyntö kuntoutuksen tarkoituksena on vahvistaa vanhemmuuden ja perheiden elämänhallintaa, ehkäistä tai purkaa mahdollinen lapsen huostaanotto, muuttaa itsetuhoisia toiminta- ja käyttäytymismalleja sekä luopua päihteidenkäytön elämäntavasta (Pyy-yhteisö 2008b).

Tämän opinnäytetyön tavoitteena on luoda työväline, jonka avulla kehitetään lapsilähtöisyyttä Perheen yhdistetyn hoidon yksikössä. Työvälineen kautta on tarkoitus tehdä lasta näkyvämmäksi kuntoutujaperheissä. Tavoitteena on tehdä työväline, joka tukee vanhemman kykyä pohtia ja ymmärtää lapsen kokemusta. Sen avulla pyritään vahvistamaan vanhemman sensitiivisyyttä lapsen tarpeille sekä vanhemman itsetuntemusta. Työväline on tarkoitus tehdä yhteistyössä Perheen yhdistetyn hoidon yksikön henkilökunnan kanssa, jotta se vastaisi mahdollisimman hyvin yksikön tarpeisiin.

Opinnäytetyöraportissa esittelemme Perheen yhdistetyn hoidon yksikköön tekemämme vanhemman vihkon *Lapsesta lähtien, aikuisesta alkaen* ja vihkon työstämisprosessin. Opinnäytetyömme on produkti eli toiminnallinen opinnäytetyö. Toiminnallisen opinnäytteen tuloksena on konkreettinen tuote (Vilkkä & Airaksinen 2003, 51). Vanhemman vihko työvälineenä sisältää itsereflektiivisiä kysymyksiä ja tehtäviä, joiden kautta vanhempi pohtii lastaan ja omaa vanhemmuuttaan. Vihkon keskeisenä teoriapohjana on vanhemman reflektiivinen kyky. Reflektiivisen kyvyn ansiosta vanhempi kykenee pohtimaan lapsen kokemusta arkipäivän tilanteissa sekä toimimaan sensitiivisessä vuorovaikutuksessa lapsen kanssa (Pajulo 2008, 165–166).

Valitsimme tämän aiheen, koska mielestämme lapsilähtöisyys ja sen kehittäminen ovat tärkeitä lähtökohtia sosionomin ammatissa, erityisesti työskennellessä sellaisten perheiden kanssa, joissa vanhemmilla on päihdeongelma. Meitä myös kiinnosti ideoida ja toteuttaa konkreettinen työväline. Opinnäytetyöprosessin aikana suoritimme työharjoittelut Perheen yhdistetyn hoidon yksikössä ja Pienten lasten vastaanottoyksikkö Artturissa. Harjoittelut tukivat produktin tekemistä ja konkretisoivat vanhemmuutta tukevan työvälineen tarpeellisuutta.

Koimme, että harjoittelukokemukset lisäsivät ymmärrystä päihdekuntoutuksessa olevien vanhempien ja heidän lastensa haavoittuvuudesta ja tuen tarpeesta.

Kuntoutuminen on päihderiippuvaisille vanhemmille pitkä matka ja moni vanhemmista on vielä sen tien alussa. Tultuaan kuntoutukseen he ovat kuitenkin ottaneet tärkeän askeleen itsensä, lapsen ja koko heidän perheensä vuoksi. Se on arvokas lähtökohta. Toiveenamme on, että vanhemman vihkön kautta kuntoutuksessa oleva vanhempi tekee oivalluksia, jotka antavat voimavaroja vanhemmuuteen.

2 VANHEMMAN VIHKON LÄHTÖKOHDAT

Löysimme Perheen yhdistetyn hoidon yksikön tarjoaman opinnäytetyöaiheen Diakonia-ammattikorkeakoulun Internet-sivujen työelämälle tarkoitettu aiheväilyksestä maaliskuussa 2008. Aiheen kuvaus oli kirjattu näin: ”Päihdekuntoutus lapsen näkökulmasta. Minkälaisia asioita tulee ottaa huomioon, kun kartoitetaan tilannetta lapsen näkökulmasta Perheen yhdistetyssä hoidossa? Tarkoitus olisi kehittää/kartoittaa välineitä siihen työhön.” Yksikön toiveena oli jonkinlainen tehtävävihko, joka käsittelisi lasta ja lapsen asioita ja jota voisi hyödyntää perhe- ja päihdekuntoutuksessa. Myös kuntoutuksessa olevat vanhemmat olivat toivoneet enemmän lapseen ja vanhemmuuteen liittyvien asioiden käsittelyä.

Tämä opinnäyteaihe kiinnosti meitä, koska lasten, ja erityisesti päihdeperheissä elävien lasten, huomioiminen motivoi meitä ammatillisesti ja koskettaa meitä henkilökohtaisten kokemusten kautta. Myös produktimuotoisen eli toiminnallisen opinnäytteen tekeminen tuntui meille ominaiselta. Meillä molemmilla on opinto- ja työkokemusta ilmaisutaidosta ja luovasta työskentelystä, joten konkreettisen työvälineen kehittäminen tarjosi mahdollisuuden hyödyntää noita kokemuksia. Päätimme tarttua aiheeseen ja aloitimme yhteistyön Pyy:n kanssa.

2.1 Perheen yhdistetyn hoidon yksikkö (Pyy) yhteistyökumppanina

Perheen yhdistetyn hoidon yksikkö (Pyy) on osa Helsingin Diakonissalaitoksen huume- ja mielenterveystyön sektorin huumehoitoa. Yksikkö toteuttaa kuntouttavaa päihde- ja perhehoitoa perheille, joissa toisella tai molemmilla vanhemmista on päihdeongelma sekä raskaana oleville päihteiden väärinkäyttäjille. Yksikkö on syntynyt 1994–1996 toteutetun projektin, Yhteisvastuu lapsistamme, tuotoksena Mäntyrinteen lastenkodissa Espoossa. Projektissa kehitettiin hoitomallia, joka ottaisi huomioon paitsi vanhemman tarvitseman päihdehoidon, myös lapsen tarvitseman tuen omaan kasvuun ja kehitykseen. Projektin toiminta vakinaistettiin keväällä 1998. Perheen yhdistetyn hoidon yksikkö (Pyy) sijait-

see Espoon Pellaksessa. (Helsingin Diakonissalaitos 2009; Pyy-yhteisö 2008a.) Tästä eteenpäin käytämme yksikön nimestä sen lyhennettä, Pyy.

Pyyntä keskeisin työmenetelmä on yhteisöhoito. Pyyntä kuntoutusta ohjaavat yhteisökasvatuksen periaatteet, jotka ovat avoimuus, rehellisyys, vastuullisuus, väkivallattomuus, tasavertaisuus, oikeudenmukaisuus, heikomman tukeminen, yhteinen päätöksenteko, mahdollisuus vaikuttaa omaan hoitoon sekä normeihin ja sääntöihin sitoutuminen. Kuntoutuksessa sovelletaan yhteisöhoidon lisäksi systeemisen perheterapian sekä ratkaisukeskeisyyden näkemyksiä perhe- ja päihdehoidosta. (Pyy-yhteisö 2000a & 2000b). Pyyssä yhteisöhoito sisältää sekä yksilöllisen päihdekuntoutuksen että vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen. Kuntoutuksessa huomioidaan myös parisuhteet erilaisin lähestymistavoin. (Helsingin Diakonissalaitos 2009.)

Pyyntä kuntoutuksen kesto suunnitellaan yhteistyössä asiakkaan ja lähettävän tahon kanssa, ja se vaihtelee kolmesta kuukaudesta 1,5 vuoteen. Kuntoutuksen voi aloittaa, kun takana on 2–4 viikon päihteen hoitajakso. Päihteettömyyttä kontrolloidaan sekä päivittäisillä tapaamisilla että valvotuin päihdeseuloin ja alkometrillä. (Helsingin Diakonissalaitos 2009.) Kuntoutuksen ajan perheet asuvat tukiasunnoissa ja tulevat päiväksi (8.30–15) yhteisiin tiloihin Pehtooritalolle. Yhteisöhoitoon sisältyvien ryhmien aikana henkilökunta hoitaa lapsia. Osa lapsista on päivän aikana kunnallisessa päivähoidossa tai koulussa. Vanhempien yksilökeskusteluiden aikana ja Pyy-päivän jälkeen yhteisön jäsenet auttavat toisiaan lastenhoidossa. Kuntoutuksessa on kerrallaan noin 6-10 perhettä. Lasten ikä vaihtelee 0–10 vuotta. (Pyy-yhteisö 2008a.)

Pyyntä päihde- ja perhehoidosta käytetään rinnakkain käsitteitä hoito ja kuntoutus. Joka tapauksessa kyse on perhetyöstä. Perhetyö on kaikkea toimintaa, jossa työote on perhekeskeinen. Perhetyön tehtävänä on tukea perhettä arjessa ja antaa voimavaroja elämänhallintaan. Sillä pyritään erityisesti sosiaaliseen, mutta myös taloudelliseen, fyysiseen ja emotionaaliseen vahvistamiseen. Perhetyöllä halutaan yhdistää kaikkia niitä toimintoja, jotka kohdistuvat perheiden hyvinvoinnin turvaamiseen ja edistämiseen. (Uusimäki 2005, 39–41.) Pyyntä perhe-

työn tavoitteena on perheiden arkielämänhallinnan ja vanhemmuuden vahvistaminen, lapsen tai lasten huostaanoton ehkäiseminen tai purkaminen, itselle tuhoisien toiminta- ja käyttäytymismallien muuttaminen sekä päihteiden käytön elämäntavasta luopuminen ja sitä kautta yhteiskunnan jäseneksi palaaminen (Pyy-yhteisö 2008b).

Perhekuntoutus on yksi perhetyön muoto. Perhekuntoutus on sosiaalihuoltolaikiin perustuvan kuntouttavan toiminnan järjestämistä jatkuvaa hoitoa antavissa sosiaalihuollon toimintayksiköissä. Perhekuntoutus tapahtuu laitospäristössä, mikä erottaa sen asiakkaan kotona tapahtuvasta perhetyöstä. Perhekuntoutuksen tarkoituksena on vanhemmuuden tukeminen ja lasten turvallisten kasvuolosuhteiden turvaaminen sekä perheen omien voimavarojen käyttöön saaminen. Koska perhekuntoutus kuuluu osana lastensuojeluun, sen toivottu tulos on löytää lapsen kannalta paras mahdollinen ratkaisu. Lähtökohtaisesti perhettä kuntoutetaan, jotta lapsen asuminen kotona omien vanhempien kanssa olisi mahdollista ja lapsen kannalta hyvä ja turvallinen ratkaisu. Perhekuntoutuksessa perhettä opetetaan löytämään uusia ratkaisumalleja arkielämän vaikeuksiin ja akuutteihin kriisitilanteisiin. (Kumpulainen & Valkonen 2005, 8 & 15.)

Kokonaisuudessaan perhetyö voi olla välillistä tai välitöntä. Välillisessä perhetyössä toiminta kohdistuu perheeseen tai yhteisöön sen yksittäisen jäsenen kautta ja avulla. Välitön perhetyö kohdistuu koko perheeseen. Perheen sijaan kohteena voi myös olla yhteisö, jossa on samanlaisten ongelmien kanssa kamppailevia perheitä. (Reijonen 2005, 32–34.) Pyy-perhetyön työvälineeksi tarkoitettulla vanhemman vihkolla pyritään vaikuttamaan vanhempaan ja koko perheeseen vanhemman kautta.

2.2 Päihdeongelmaiset vanhemmat kuntoutuksen asiakkaina

Vanhemman vihko on tarkoitettu koko Pyy-yhteisölle ohjaajien ja kuntoutujien lapsilähtöisyyttä edistäväksi työvälineeksi. Vihkon ensisijaisena kohderyhmänä ovat kuitenkin kuntoutuksessa olevat vanhemmat. Toiminnallisen opinnäytetyön

kohderyhmää tarkastellessa olennaista on miettiä, mikä on ongelma, jota ollaan ratkaisemassa (Vilka & Airaksinen 2003, 39). Vanhemman vihkoon taustalla on ajatus siitä, että vanhemman päihdeongelma haittaa lapsen nähdäksi tulemistä perheessä.

Huumeiden käytöllä on todettu olevan paljon kielteisiä vaikutuksia vanhemmuuden laatuun. Päihderiippuvaiset äidit osoittavat vähemmän herkkyyttä ja reagoivia lapsen tarpeille, viesteille ja temperamentille kuin raittiit äidit. Huumeriippuvaisten vanhempien on vaikea toimia lapsen tunteiden tulkkina ja turvallisuuden suojana. Tämä vaikeuttaa vastavuoroisen kommunikaation kehittymistä. Tutkimusten mukaan riippuvuusongelman kanssa kamppaileva vanhempi elää tahdon ja todellisuuden ristiriidassa. Toisaalta hän tahtoo olla hyvä vanhempi ja suojella lastaan, mutta samalla riippuvuus saa hänet toimimaan toisin. Epätasapainoinen vuorovaikutus vaikeuttaa perusluottamusta ja turvallisuuden tunteen rakentumista. (Punamäki, Belt, Rantala & Posa 2006, 239–240.)

Päihderiippuvaiset ihmiset, erityisesti huumeidenkäyttäjät, ovat monesti sellaista asiakaskuntaa, joka on syrjäytynyt usealla elämisen alueella ns. normaalista yhteiskunnasta. Selviytyäkseen päihderiippuvaiset vanhemmat tarvitsevat konkreettista apua ja tukea koko hoitosysteemiltä, kuntoutujayhteisöltä ja sosiaalisilta verkostoilta. Ei pelkästään päihderiippuvuuden käsittely osoittaudu kuntoutujalle vaikeaksi, vaan myös arkipäivän toimista selviytyminen. Itsestä ja lapsesta huolehtiminen, liikkuminen muiden ihmisten parissa, asioiden hoitaminen ajallaan ja esimerkiksi ruokakaupassa käynti voidaan kokea yllättävän vaikeaksi ja raskaaksi selvin päin. (Pyy-yhteisö 2008a.)

Päihteiden käyttöön linkittyy vahvasti myös ihmisen mielenterveys ja sen ongelmat (Saarelainen, Stengård & Vuori-Kemilä 2003, 14). Mielenterveysongelmat vaikuttavat vanhemman ja lapsen kiintymyssuhteeseen, sillä psyykinen sairaus saattaa heikentää vanhemman kykyä tarjota lapselleen tukea ja empatiaa. Empatian ja tuen puute taas aiheuttaa lapselle pahoinvointia ja erilaisten oireiden kehittymistä. (Söderblom 2005, 13.) Lapsen olemassaolo usein lisää vanhemman riittämättömyyden tunnetta. Syyllisyys omasta tilanteesta voi hel-

posti johtaa siihen, että lapselle halutaan olla ”mukava kaveri”, kun lapsi tarvitsikin aikuista, joka ottaa vanhemman vastuun jokapäiväisessä elämässä. (Pyy-yhteisö 2008a.)

Leena Valkonen (2006) on tutkinut väitöskirjassaan 5. -6. – luokkalaisten lasten vanhemmuuskäsityksiä. Tutkimukseen osallistuneiden lasten mielestä hyvä vanhempi elää ihmisiksi, ei käytä päihteitä, rakastaa, välittää ja antaa aikaa (Valkonen 2006). Vanhemman kuuluu taata lapselle riittävät fyysiset, psykologiset ja kehitykselliset edellytykset kasvuun. Hoivan lisäksi oletamme rakkauden kuuluvan olennaisesti vanhemman ja lapsen suhteeseen. Ilmapiirin perheessä tulisi tarjota hyväksyntää, luottamusta ja turvaa. Suhteessa näihin kriteereihin päihdeongelma on uhka hyvälle vanhemmuudelle. (Itäpuisto 2008, 38.) Toipukseen päihdesairaudesta ja löytääkseen riittävän vanhemmuuden, vanhempia tulee tukea löytämään riittävä sekä ulkoinen että sisäinen elämänhallinta (Pyy-yhteisö 2008a). Laatiessamme vanhemman viikon tehtäviä olemme pyrkineet käsittelemään sekä sisäistä että ulkoista elämänhallintaa.

Perheiden päihdekuntoutuksessa vastuu lapsen selviytymisestä ja vanhemman kuntoutumisesta siirtyy aikuisille. Päihdekuntoutukseen tulevan perheen arki on muokkautunut päihteiden ehdoilla ja koko perheen vuorovaikutus on kärsinyt päihteistä. Siispä tarvitaan paljon toisin toimimisen ja uudenlaisen vuorovaikutuksen harjoittelua. Perheitä ei tulisi erottaa päihdekuntoutuksen ajaksi (ei koske katkaisuhoidon), koska perhe on elänyt yhdessä päihdemaailmassa ja siksi jokainen perheenjäsen tarvitsee kuntoutusta. Vanhemmuutta kokonaisuudessaan on harjoiteltava uudestaan selvin päin. Perheen kuntoutumiseen tarvitaan aikaa ja emotionaalisesti korjaavia kokemuksia, jotta turva ja luottamus saadaan rakennettua uudelleen. (Hyytinen 2008.) Pyy-yhteisöhoidossa lapset ovat mukana kuntoutuksen arjessa.

Yhteisöhoidon isän, George De Leonin, mukaan riippuvuussairaudessa ongelma ei ole aineessa vaan ihmisessä. Siksi hoidon tavoitteena pitää olla vastuuseen kasvaminen, ja juuri siihen pitää kiinnittää huomiota riippuvuussairauden kanssa työskennellessä. Ei pidä tuijottaa vain aineenkäyttöä, vaan tarkastella

myös käyttäytymisen muutoksia ja sitä, kuinka tunteiden käsittelyssä kehitytään. (Perheen yhdistetyn hoidon yksikkö 2008.) Vanhemman vihkolla tuetaan päihderiippuvaisen vanhemman tunnetyöskentelyä ja oman käyttäytymisen tarkastelua. Pohtiessaan vihkoon tehtäviä vanhempi tulee tutummaksi omien tunteitensa kanssa. Hän tarkastelee tietoisesti omaa ja lapsen toimintaa ja tunteita sekä niiden välistä suhdetta. Tarkastelun kautta vanhempi voi hahmottaa oman käyttäytymisensä vaikutusta lapseen.

2.3 Lapsilähtöisyyden kehittäminen

Opinnäytetyön yhtenä lähtökohtana on lapsilähtöisyyden kehittäminen. Ideoidessamme kehittämisen työvälinettä kartoitimme, mitä lapsilähtöisyydellä tai siihen rinnastettavilla käsitteillä tarkoitetaan. Lapsilähtöisyys on lapsen näkökulman ymmärtämistä ja lapsen kokemusten kohtaamista (Hyytinen 2008). Lapsikeskeisyyden käsite on yhdistelmä monimuotoisia ja toisilleen vastakohtaisia näkemyksiä lapsista ja lasten kehityksestä. Näkemyksille on yhteistä, että niiden avulla pyritään kasvatustilanteissa ottamaan huomioon lasten ja lapsuuden erityisluonne sekä turvaamaan lapsille erityinen asema ja kohtelu kasvatustilanteissa. (Hytönen 2007, 8 & 13.)

Sosiaalipalveluiden näkökulma lapseen tuo esiin työntekijän roolin lapsen näkökulman esiintuojana (Kananoja 2008). Lastensuojelulain mukaan tulee kiinnittää huomiota siihen, että lasta koskevat toimenpiteet turvaavat lapselle läheiset ja jatkuvat ihmissuhteet sekä mahdollisuuden saada hellyyttä ja ymmärtämystä ja kehitystason mukaista huolenpitoa. Toimenpiteiden on tuettava vanhempia ja muita lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavia henkilöitä. (Lastensuojelulaki 2007/417, 4 §.)

Riitta Hyytisen (2008) mukaan lapsilähtöisyys perheiden päihdekuntoutuksessa tarkoittaa sitä, että lapsi on kuntoutuksessa tasaveroisena subjektina ja että lapsen tarpeet ja turvallisuus ovat ensisijaisia. Päihdekuntoutuksessa lapsilähtöisyys sisältää vanhempien päihdeongelman tarkastelua lapsen näkökulmasta

– lapsen kokemukset esimerkiksi siitä, mitä päihteinen arki perheessä on. (Hyytinen 2008.) Jos lapsi ei esimerkiksi ikänsä puolesta osaa sanoittaa kokemaansa, tämä vaatii aikuisilta, työntekijöiltä ja vanhemmilta herkkyyttä ymmärtää, mitä tarvetta lapsi käytöksellään ilmaisee. Vanhemman vihko on pyritty rakentamaan niin, että sen avulla käsiteltäisiin lapsen kokemusmaailmaa ja että se mahdollistaisi vanhemman herkistymisen lapselleen.

Kun työskennellään päihdeongelmaisten vanhempien kanssa, lapsinäkökulma on sitä, että työskentelyn ensimmäisenä lähtökohtana on lapsen todellistuminen. Lapsen maailman käsittelyä, ymmärtämistä ja kohtaamista käytetään tietoisesti kuntoutuksen elementtinä, jolla vanhempia motivoidaan ja heidän kuntoutumistaan tuetaan. Perheiden päihdekuntoutuksessa lapsen kokemusmaailma tulee näkyväksi, kun vanhemman kanssa tarkastellaan päihteistä vanhemmuutta, tunnistetaan ja tunnustetaan lapsen kokemukset päihdeperheessä ja eletään läpi tähän liittyviä syyllisyyden tunteita. (Hyytinen 2008.) Vanhemman vihkossa on mm. tehtävä, jossa vanhempi pohtii, miten lapsi kokee aikuisen päihteidenkäytön. (Liite 1, 21.)

Lapsilähtöisyyden erilaisia näkökulmia tuotiin esiin Lapsi ja perheiden päihde-työ -seminaarissa Helsingissä 26.11.2008. Päivän aikana sosiaalialan työntekijät ideoivat, miten lapsilähtöisyyttä perheiden päihdepalveluissa voitaisiin kehittää. Kehittämisideat vaihtelivat siltä osin, minkälaiset keinot koettiin merkittäviksi lapsilähtöisyyden edistämiseksi. Esille tuotiin taloudelliset resurssit, ryhmätömminnät, lapsen ja vanhemman vuorovaikutuksen videointi sekä vanhemman reflektiivisen kyvyn merkitys.

Pyyn tarve lapsinäkökulman kehittämisestä pohjautuu henkilökunnan näkemukseen ja asiakkaiden tarpeeseen, joiden mukaan lapsiin ja vanhemmuuden tukemiseen tulisi kiinnittää enemmän huomiota. Taustalla on myös pohdintaa ja kritiikkiä siitä, otetaanko lapset Pyyn kuntoutuksessa riittävästi huomioon. Huolenä on ollut, että lapset ovat kyllä Pyyssä läsnä, mutta eivät niinkään osallisena kuntoutuksessa.

Työharjoittelukokemustemme mukaan Pyyssä kuitenkin huomioidaan lapsi monella tapaa ja olennaisena osana perhettä. Kuntoutuksessa keskitytään koko perheen vuorovaikutuksen ja arjen havainnointiin ja tukemiseen. Vanhempien ja lasten välistä vuorovaikutusta havainnoidaan esimerkiksi ruoka-, päiväuni- tai pukeutumisrutiinien yhteydessä. Pyyssä ei ole säännöllistä ryhmätoimintaa lapsille tai yhteisesti lapsille ja vanhemmille, lukuun ottamatta satunnaisia retkiä ja tuokioita. Lapset ja lasten asiat ovat aktiivisesti keskustelujen aiheena niin yksilö- ja ryhmäkeskusteluissa kuin muuten yhteisohoidon arjessa. Yksikön henkilökunta tukee, ohjaa ja antaa palautetta vanhemmille. Reflektoimalla yhdessä ja yhteisohoidon periaatteisiin peilaten vanhempia autetaan tulemaan tietoisiksi oman toiminnan vaikutuksesta lapseen ja perheen elämänhallintaan. Koska Pyyssä työskennellään sellaisten perheiden kanssa, jotka tarvitsevat erityistukea vanhemmuuteen, pidetään lapsilähtöisyyttä yksikössä todella tärkeänä ja siihen halutaan panostaa entistä enemmän.

Pyyssä on viime vuosina konkreettisesti lähdetty kehittämään lapsilähtöisyyttä. Vuoden 2008 alussa yksikköön saatiin yhden työntekijän lisäresurssi, jonka avulla yksi ohjaajista keskittyy enemmän lapsiin. Lapsi- ja naistyön vastaavaksi nimettiin tuolloin Sannamaria Turunen. Vuoden 2010 alusta tehtävässä on ollut Jonna Lehikoinen. Vuoden 2008 alusta Pyyssä on myös alettu pitää viikoittaisia lasten raportteja. Lasten raporteissa henkilökunta kirjaa ylös havaintoja ja tietoja jokaisesta perhekuntoutuksessa mukana olevasta lapsesta: tämän terveydestä, kehityksestä, mielialoista sekä vanhempien toiminnasta suhteessa omaan lapseen. Lisäksi vanhempien päivittäisten kuntoutusryhmien aikana Pyyssä henkilökunta hoitaa lapsia, ja tuolloin heillä on aikaa havainnoida lasten vointia ja kehitystä. Yksikön käytäntöön on lisätty myös perhekeskusteluita, joihin osallistuvat lapsi ja vanhempi/vanhemmat yhdessä. Tällaisessa keskustelutuokiossa voidaan käydä läpi esimerkiksi perheen päivärytmiä ja yhteisiä sääntöjä. Olennaista on se, että pidetään juttutuokio, jossa lapsi on läsnä tai osallistujana keskustelussa. Yksikön panostus lapsilähtöisyyden vahvistamiseen viime vuosina on ollut näkyvää, ja vanhemman viikko opinnäyteyhteistyönä on yksi kehittämisen keinoista.

3 VIHKON TYÖSTÄMINEN

Opinnäytetyöprosessi alkoi maaliskuun 2008 lopussa, kun varasimme Pyyntarjoaman opinnäytetyöaiheen. Ensimmäinen tapaaminen oli Pyyssä elokuussa 2008 yksikön esimiehen Kaisa Penttisen kanssa. Vihkon työstämiseen liittyviä tapaamisia Pyyssä oli syksystä 2008 tammikuuhun 2010, noin 1–2 kuukauden välein. Lisäksi pidimme säännöllisesti yhteyttä sähköpostitse. Vihkon tehtävien ideoiminen ja kehittäminen tapahtui pääosin luovan ja reflektiivisen parityökentelyn avulla. Yhteisissä tapaamisissa Pyyssä käytiin läpi, missä vaiheessa vihkon rakentamista olimme menossa, arvioitiin laatimiamme kysymyksiä ja tehtäviä ja kehitettiin siten vihkoa eteenpäin.

3.1 Produktin ideointi ja rakentaminen

Ensimmäisessä tapaamisessa Penttinen esitti henkilökunnan toiveen tehtävävihkosta, joka käsittelisi lasta ja lapsen asioita ja jota voisi hyödyntää kuntoutuksessa. Tapaamisessa kävimme läpi Pyyntarjoaman jo olemassa olevia työkirjoja ym. aiheeseen liittyvää materiaalia, ja Penttinen kertoi meille yksikön toiminnasta. Pyyntarjoaman henkilökunnalta tuli ajatus, että tehtävävihkossa voisi olla mukana sekä tietoa että käytännön harjoituksia lapsen ja vanhemman vuorovaikutuksen tueksi. Tapaamisessa sovittiin myös, että sairaanhoitaja Sannamaria Turunen toimii opinnäytetyön yhteyshenkilönä ja tiedon välittäjänä Pyyntarjoaman henkilökunnan ja meidän välillä. Prosessin lopussa, vuoden 2010 alussa, Turusen tilalle opinnäytteenemme vastaavaksi ohjaajaksi vaihtui Jonna Lehikoinen.

Opinnäyteyhteistyön alettua Perheen yhdistetyn hoidon yksikön kanssa myös työharjoittelumme linkittyivät sinne. Syksyllä 2008 toinen meistä, Laura Toikan-der, suoritti harjoittelun Pyyssä ja toinen, Mira Salonen, Lapellaksen lastenkodin osasto Artturissa, Pyyntarjoaman henkilökunnan ehdotuksesta. Osasto Artturi on pienten lasten vastaanottoyksikkö, johon Pyyntarjoaman asiakkaiden lapsia on toisinaan sijoitettuna. Pyy ja Artturi ovat lähellä toisiaan, ja harjoittelut tarjosivat mahdollisuuden

havainnoida päihdekuntoutuksessa olevia vanhempia sekä vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta. Lisäksi ne tarjosivat tilaisuuden nähdä, miten olemassa olevaa päihdekuntoutuksen työkirjaa käytetään, miten vanhemmat kokevat kirjallisten tehtävien tekemisen sekä miten lapset ovat läsnä Pyyn kuntoutuksessa. Harjoittelut tukivat vihkoon rakentamista juuri tälle yksikölle ja asiakasryhmälle sopivaksi. Kohderyhmää tarkastellessa on tärkeää huomioida toimikiantajan toiveet sekä tavoitteeksi asetetut tuotokset (Vilka & Airaksinen 2003, 39).

Vanhemman vihkoon olisi tarkoitus käyttää kuntoutuksen työvälineenä samalla tavalla kuin yksikössä jo olemassa olevaa päihdekuntoutuksen työkirjaa. Kuntoutujavanhempi tekisi vihkoon tehtäviä sekä itsenäisesti että yhdessä ohjaajan kanssa. Päihdeongelman sijaan tässä vihkossa keskityttäisiin lapseen sekä lapsen ja vanhemman väliseen suhteeseen. Ohjaajan kanssa vihkoon täytettäisiin kuntoutujan henkilökohtaisissa keskusteluissa, audeissa. Audeissa ohjaaja auttaa tehtävien tekemisessä ja syventää tehtävien teemojen käsittelyä kysymällä tarkentavia kysymyksiä aiheista, joita kuntoutujavanhempi tuo vastauksissaan esille. Vihkon tehtävät tehtäisiin sellaisiksi, että ne soveltuvat sekä äidin että isän täytettäväksi. Vihkoon ei tarvitse tehdä järjestyksessä alusta loppuun, vaan vihkosta voi myös käyttää yksittäisiä sivuja erillään kokonaisuudesta. Myös päihdekuntoutuksen työkirjaa on käytetty siten, että yksittäisistä sivuista otetaan kopioita. Tällainen tapa on koettu yksikön käytännössä toimivaksi. Jokaisen kuntoutujan on kuitenkin tarkoitus saada vanhemman vihkoon myös omakseen.

Vanhempia kohderyhmänä pyrimme huomioimaan rakentamalla vihkoon sisällön vanhempaa tukevaksi ja vanhemmuutta vahvistavaksi. Aikuisten työstettäväksi tarkoitettun vihkoon sisällön keskiössä on lapsi ja lapsen tarpeet. Vihkon kysymysten ja tehtävien kautta lapsi pyritään saamaan näkyvämmäksi vanhemman silmissä ja pysyvämmäksi vanhemman mielessä. Vihkoon kautta pyritään lisäämään vanhemman tietoisuutta siitä, mikä on hänen osuutensa lapsen hyvinvoinnissa. Näin lapset kohderyhmänä ovat vanhemman vihkoon ydin ja sydän.

Vihkon nimi on Lapsesta lähtien, aikuisesta alkaen. Nimi keksittiin jo melko alkuvaiheessa prosessia. Nimellä viitataan lapsilähtöisyyteen, vanhemman vastuuseen ja siihen, miten vanhempi vaikuttaa lapseen. Sanat vihkun nimessä sointuvat keskenään, mikä tekee nimestä todennäköisemmin mieleenpainuvan ja lapsenmielisen.

3.2 Reflektiivinen kyky teoreettisena pohjana

Ideoidessamme Sannamaria Turusen kanssa vanhemman vihkoa keskeisiksi näkökulmiksi nousivat vanhemman ja lapsen välinen kiintymyssuhde sekä vanhemman itsereflektiivisyys. Reflektiivisyydestä tuli vanhemman vihkun keskeinen teoreettinen pohja.

Reflektiivisyydellä tarkoitetaan omien ja toisen sisäisten tilojen havainnointia, tunnistamista, ilmaisua ja suhtautumista niihin (Tiuraniemi 1994). Englanninkielissä sana reflective viittaa heijastamiseen ja pohdintaan. Viittaus on osuva määriteltäessä erityisesti vanhemman reflektiivistä kykyä (reflective functioning). Se kuvaa vanhemman kykyä heijastaa oikealla tavalla takaisin lapselle tämän tunnetila ja kokemus, jotka siten tulevat huomatuksi ja ymmärretyksi. Toisaalta sana kuvaa vanhemman kykyä peilata omaa lapsuudenkokemustaan nykyhetkessä kypsällä tavalla. Käsite on syntynyt psykoanalyttisen teorian sisällä ja sitä on tutkittu viime vuosina erityisesti kiintymyssuhdeteorian lähtökohdista. (Pajulo & Kalland 2008, 165; Pajulo 2004, 2544.)

Reflektiivisyys liittyy sekä vuorovaikutukseen että yksilön oman toiminnan tarkasteluun. Reflektiivisessä vuorovaikutuksessa yksilö pyrkii tunnistamaan toisen sisäisiä tiloja omien sisäisten tilojensa kautta. Toisen vuorovaikutustapa herättää itsessä tunteita, ajatuksia ja mielikuvia, joiden pohjalta voi suuntautua myös vaikuttamaan toisen toimintaan. Tämä vaikuttaminen on luonteeltaan reflektiivistä, jos siinä on mukana toisen sisäiseen tilaan liittyvän tiedon käyttäminen. Ihmisen tarkastellessa nimenomaan omaa toimintaansa, tunteitaan ja ajatuksiinsa on kyse itsereflektiosta. Itsereflektiivisyydellä pyritään oman ajattelun, ha-

vaitsemisen ja toiminnan jatkuvaan kriittisen tarkasteluun. (Tiuraniemi 1994; 2002, 165, 169.)

Kun kyseessä on vanhempi ja pieni vauva, reflektiivisellä kyvyllä tarkoitetaan vanhemman kykyä asettua pohtimaan lapsensa kokemusta erilaisissa arkipäivän tilanteissa kykyä pysähtyä sen kysymyksen äärelle, mikä tunne tai kokemus lapsella mahtaa olla juuri sillä hetkellä, kun hän käyttäytyy tietyllä tavalla. Vanhemman kyky kytkeä ulospäin näkyvä käyttäytyminen ja sen alla oleva kokemus – sekä oma että lapsen - on reflektiivisen kyvyn ydintä. Reflektiivisyydellä on yhtymäkohtia empatiakykyyn. Molemmat sisältävät kyvyn samaistua ja jakaa tunnekokemus toisen ihmisen kanssa. Tämän lisäksi reflektiivinen kyky sisältää kyvyn pohtia, säilöä ja säädellä tunnetta. (Pajulo & Kalland 2008, 165–166.)

Grienenberger, Kelly ja Slade (2001) ovat tutkineet reflektiivisen kyvyn ja huumeriippuvuuden välistä yhteyttä. Tutkimuksen tuloksena kokaiinia raskauden aikana käyttäneiden äitien reflektiivinen kyky todettiin huomattavasti heikommaksi kuin äitien, jotka eivät olleet käyttäneet huumeita, mutta joiden psykososiaaliset olosuhteet olivat olleet samankaltaiset. Raskaudenaikana päihteille altistunut lapsi oli vuorovaikutuksessa viesteiltään epäselvä ja itkuinen. Tällainen lapsi tarvitsisi erityisen paljon apua tunnetilansa säätelyyn, eli vanhemman kyvyn reagoida ja huomata lapsen tarpeita tulisi olla erityisen tarkka. Jos se ei sitä ole, syntyy vuorovaikutukseen molemminpuolista voimakasta turhautumista. (Pajulo 2004, 2544–2547.)

Vanhemman heikko reflektiivinen kyky voi näkyä välinpitämättömyytenä tai ymmärtämättömyytenä siitä, että lapsella on oma erillinen mielensä, omia tunteita ja ajatuksia. Vuorovaikutuksessa vanhemman on vaikea lukea lapsen viestejä. Vanhempi voi myös kokea hämmennystä nähdessään lapsensa avuttomuutta tai hätää eikä onnistu erottamaan omia tunteitaan lapsen tunteista. Tämä voi näkyä aggressiivisuutena, tunkeutuvuutena, arkuutena tai vetäytymisenä vuorovaikutuksesta lapsen kanssa. (Pajulo 2004, 2547.) Monilla Pyyntä kunnoutujavanhemmista on vaikeuksia erottaa toisistaan omia ja lapsen tunteita.

Jotta kuntoutujavanhemmat pystyvät olemaan sensitiivisessä vuorovaikutuksessa lastensa kanssa, he tarvitsevat tukea omien ja lapsen tunteiden ja kokemusten tunnistamiseen sekä niiden reflektiiviseen tarkasteluun. Ihmisellä tulee olla riittävästi kykyä pohtia omaa tunnetilaa ja kokemusta, jotta hän kykenee havainnoimaan toisen kokemuksia (Pajulo & Kalland 2008, 166). Vanhemman viho on rakennettu työväliseksi juuri vanhemman reflektiivisen pohdinnan tueksi.

3.3 Vanhemman viho reflektiivisenä työvälisenä

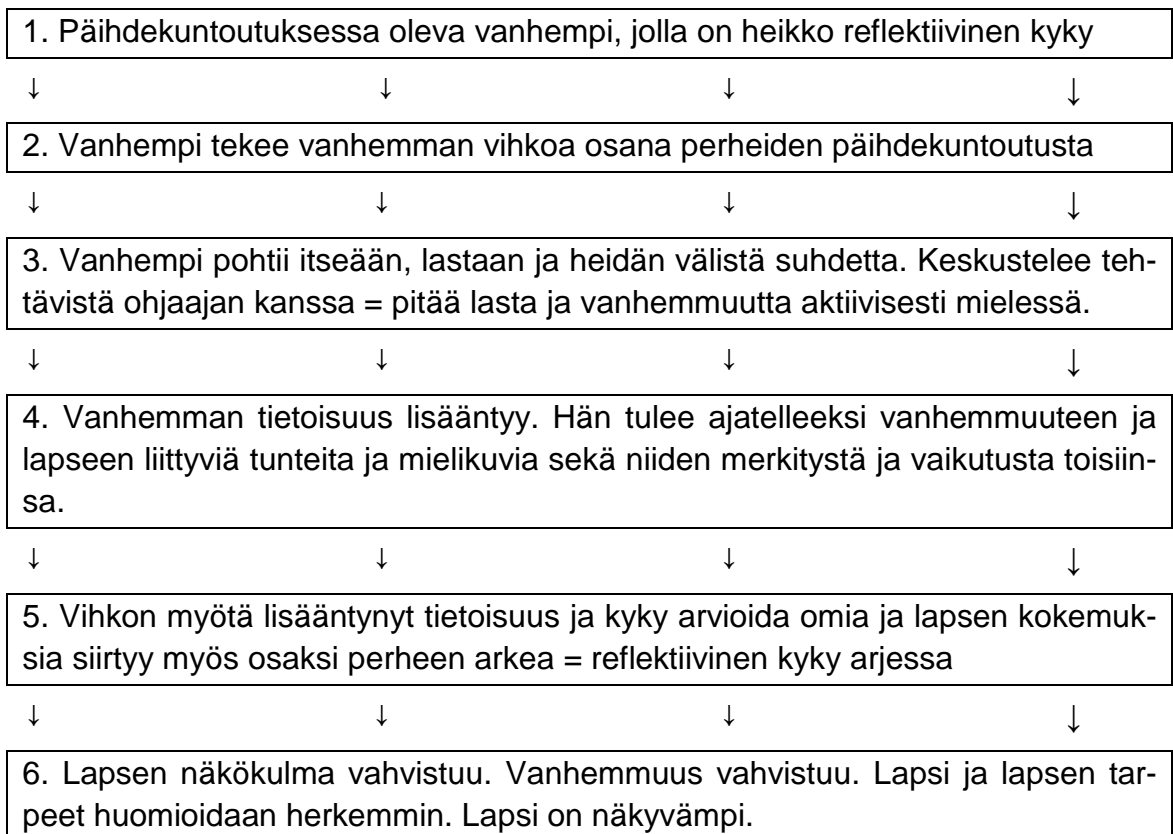
Reflektiivinen kyky ei ole sellainen taito, joka ihmisellä automaattisesti joko on tai ei ole. Reflektiivinen kyky voi kehittyä ihmiselle myös myöhemmin. Reflektiivisen kyvyn avulla ihminen voi muodostaa yhtenäisen kuvan lapsuudenkokemuksistaan ja säilyttää riittävän vanhemmuuden stressitilanteissa. (Pajulo 2004, 2545.)

Pajulon (2009) mukaan lapsen pitäminen elävänä vanhemman mielessä mahdollistuu esimerkiksi siten, että arjen tilanteissa pysähdytään tiettyihin hetkiin ja kiinnitetään vanhemman huomio lapseen. Vanhemman kanssa olisi tärkeää keskustella lapsen kehityksestä ja kiinnittää vanhemman huomio esimerkiksi lapsen oppimisiin taitoihin. Vanhempaa voidaan myös kannustaa aavistelemaan lapsen tulevia kehitysvaiheita sekä kertomaan huolista, joita hänellä on lapsen kehitykseen liittyen. (Pajulo 2009.) Lapsen pitäminen aktiivisesti vanhemman mielessä on yksi vanhemman vihkoon tavoite.

Vanhemman vihkossa on paljon kysymyksiä, joissa vanhempi pohtii omia tunteitaan, ajatuksiaan ja toimintojaan. Tavoitteena on, että kun vanhempi oppii tarkastelemaan omia kokemuksiaan, hänen kykynsä tulkita lasta ja välittää lapselle tietoa lapsen omista kokemuksista vahvistuu. Vanhemman vihkossa reflektiivisyys näkyy siten, että kysymysten kautta vanhempi tarkastelee lapseen ja vanhemmuuteen liittyviä tunteitaan ja perustelee omaa toimintaansa ja valintojaan. Reflektio tekee mahdolliseksi tarkastella omiin uskomuksiin sisältyviä vää-

ristymiä ja ongelmanratkaisuisissa tehtyjä virheitä. Reflektion tuloksena voi olla tuleminen tietoisiksi omista tavoistaan havainnoida, ajatella ja tuntea. (Oulun yliopisto 2002.)

Tehdessään vanhemman vihkoa kuntoutuksessa oleva vanhempi harjoittaa sekä itsereflektiivistä oman itsen tarkastelua että laajempaa reflektiivistä pohdintaa, joka koskee omaa lasta ja heidän välistään vuorovaikutusta. Lisäksi vanhempi on reflektiivisessä vuorovaikutuksessa kuntoutuksen ohjaajan kanssa, kun he yksilöohjauksessa (audissa) käyvät yhdessä läpi vanhemman vihkon tehtävää ja keskustelevat siitä. Ohjaaja heijastaa ja palauttaa vanhemmalle tämän ajatuksia sekä vie reflektiota eteenpäin tarkentavilla kysymyksillä. Alla olevassa kaaviossa kuvaamme sitä, miten vanhemman vihko päihdekuntoutuksen työvälineenä parhaimmillaan toimii.

KUVIO 1. Vanhemman vihko reflektiivisenä työvälineenä

Vanhemman vihkön tehtävissä ei suoranaisesti harjoitella reflektiivistä vuorovaikutusta lapsen kanssa. Enemmänkin vanhemman vihkön avulla pidetään lasta aktiivisesti vanhemman mielessä ja herkistetään vanhemman tietoisuutta lapsen ja vanhemman välisestä suhteesta. Herkistäminen tehdään kysymyksillä ja tehtävillä, jotka haastavat ja kannustavat vanhempaa pohtimaan itseään, lastaan ja heidän välistään suhdetta. Mallia reflektiiviseen kysymysten asetteluun saimme mm. itsearviointilomakkeista. Esimerkiksi Ensi- ja turvakotien liiton juuri ilmestyneestä kirjasta Vauvan parhaaksi (Andersson, Hyytinen & Kuorelahti 2008) löysimme kysymyksiä, joita hyödynsimme. Vihkön reflektiivistä lähestymistapaa ovat tukeneet erilaiset psykologiset, itsetuntemusta käsittelevät kirjat. Keskeiset vanhemmuutta ja lapsinäkökulmaa tukevat teemat löytyivät aiheeseen liittyvästä lähdekirjallisuudesta.

4 LAPSESTA LÄHTIEN, AIKUISESTA ALKAEN - VIHON SISÄLTÖ

Vanhemman vihko koostuu itsereflektiivisistä kysymyksistä ja tehtävistä, jotka koskevat lasta, vanhempaa ja heidän välistään suhdetta. Olemme jakaneet vihkon tehtävät kolmen otsikon alle: lapsi, vanhempi ja vanhemman ja lapsen suhde. Jaottelulla haluamme huomioida lapsen ja vanhemman erillisinä yksilöinä ja samalla kuitenkin merkittävänä suhteena, jonka osapuolet vaikuttavat kiinteästi toisiinsa. Vihko ei anna valmiita vastauksia, vanhemmuuteen vaan vanhempi vastaa tehtäviin omien ajatustensa ja kokemustensa näkökulmasta.

Vanhemman vihko alkaa vanhemmalle osoitetulla kirjeellä. Kirjeessä kerrotaan vihkon lähtökohdat, mitä vihko sisältää ja mihin ja kenelle se on tarkoitettu. Kirje toimii vihkon johdantona. Johdanto on kutsu innoittavaan ja antoisaan lukukokemukseen (Kuokkanen, Kivirinta, Määttänen & Ockenstöm 2007, 66). Kirje on kirjoitettu sinämuotoon ja siten osoitettu henkilökohtaisesti lukijalle. Kirjeessä pyrimme kannustavaan ja aiheeseen herkistävään sävyyn ja huomioimaan päihdekuntoutujan lähtökohdat.

Vihkon alussa on myös sivu, johon päihdekuntoutuksessa olevan vanhemman on tarkoitus kirjata, mitä hän vihkolta odottaa ja toivoo. Vastaavasti vihkon lopussa on sivu, jossa vanhempi arvioi, minkälainen kokemus vihkon tekeminen on ollut: mitä hän sai vanhemman vihkolta ja vastasiko se odotuksia? Näitä kysymyksiä pohtiessaan vanhempi reflektoi kokemustaan vihkosta kuntoutuksen työvälineenä.

Vanhemman vihkon kuvituksena on lintujen kuvia, jotka on tehnyt ystävämme Elina Mustakangas. Valitsimme kuvituksen teemaksi linnun, koska Perheen yhdistetyn hoidon yksikön lyhenne Pyy viittaa lintuun. Ajattelimme myös, että piirretty lintu virittää vanhemman lapsen maailmaan. Lintukuvat on jaoteltu niin, että lapsi-osiossa toistuu kuva pikkulinnusta, vanhempi-osiossa kuva pohtivasta emolinnusta ja vanhemman ja lapsen suhde -osiossa ovat luonnollisesti sekä emo että pikkulintu. Joillakin vihkon sivuilla on aiheeseen liittyvä sitaatti. Valit-

semamme sitaatit ovat aina jonkun asiantuntijan kauniisti ja osuvasti puettuja sanoja sivujen teemoihin liittyen. Sitaattien tarkoitus on tukea vihkossa käsiteltäviä aiheita. Vanhemman vihkoon loppuun on listattu muutamia kasvatukseen ja itsetuntemukseen liittyviä kirjoja.

4.1 Lapsi-tehtävät

Lapsiosion ensimmäisillä sivuilla (Liite 1, 7–8) pohditaan lapsen persoonaa ja kehitystä. Lapsesta kysytään perustietoja, lapsen luonnetta, kiinnostuksen kohteita sekä lapselle tärkeitä ihmisiä. Tarkoituksena on, että tämän tehtävän kautta vanhempi hahmottaa lapsessaan piirteitä, jotka tekevät lapsesta sellaisen kuin hän on. Seuraavaksi vanhempi pohtii oman lapsensa kehitystä eri näkökulmista. Vanhempi saa myös tuoda esiin lapsen kehitykseen liittyviä huoliaan. Tehtävän tarkoituksena on vahvistaa vanhemman tietoisuutta lapsensa taidoista ja kehityksestä. Tukea tarkasteluun vanhempi saa kuntoutuksen ohjaajalta sekä lapsen ja vanhemman kiintymyssuhdetta käsittelevästä materiaalipaketista *Askel eteenpäin*, joka löytyy *Pyystä*. Materiaalipakettiin viitataan vihkoon sivulla.

Lapsiosiossa käsitellään lisäksi lapsenmielistä maailmaa: satuja, huumoria, mielikuvitusta ja leikkiä sekä niiden merkitystä lapselle. Leikki erottuu muusta, tavallisesta, elämästä ja saa usein sisältönsä arjesta (Kalliala 2003, 185). Satujen lukeminen taas on tilanne, jossa vanhempi on lapselle läsnä. Tilanne luo turvaa ja kehittää lapsen mielikuvitusta. (Hellsten 2003, 127–128.) Vihkon *Kolme toivomusta* -tehtävässä vanhempi pohtii saduista tutun vertauskuvan tapaan, mitä toivoisi hyvältä haltijalta lapselleen. Vanhempi pohtii myös, miten itse voisi auttaa lastaan, niin että toiveet toteutuisivat. (Liite 1, 9–10.)

Lapsiosion lopussa on *Lapsen elämänpuutehtävä* (Liite 1, 11). Tässä tehtävässä vanhempi tarkastelee rinnakkain lapsen elämän merkittäviä tapahtumia raskausajasta alkaen sekä samanaikaisia tapahtumia omassa elämässään ja peilaa niitä toisiinsa. Tämän tehtävän otimme vihkoon jo olemassa olevasta *Pyyn* työkirjasta. Valitsimme elämänpuun vihkoon tehtäväksi, koska sen kautta van-

hempä voi ymmärtää lapsen elinympäristön sekä vanhemman oman toiminnan ja voimien vaikutuksia suhteessa lapsen elämään. Tämä ymmärtäminen vahvistaa vanhemmuutta ja lapsen näkyväksi tulemistä.

4.2 Vanhempi-tehtävät

Vanhempiosio alkaa sivuilla, joissa vanhempi pohtii sitä, miten hän tukee lapsensa kehitystä. Sivuilla on kysymyksiä rajoista, joita vanhempi asettaa lapselleen, sekä tavoista, joilla hän rohkaisee lastaan erilaisissa tilanteissa. Seuraavaksi vanhempaa kannustetaan pohtimaan omaa vanhemmuuttaan ja siihen liittyviä tunteita sekä hänen omia vahvuuksiaan ja heikkouksiaan vanhempana. Lisäksi sivulla kysytään, mikä omassa lapsessa ihastuttaa tai vihastuttaa. (Liite 1, 13–14.) Pohdimme, että on tärkeää antaa vanhemmalle tilaisuus reflektoida omia käsityksiään vanhemmuudesta ja siihen liittyviä tunteita ja ajatuksia.

Mitä tunnen lapseni seurassa -sivulla (Liite 1, 15) vanhemman tulee kirjoittaa kolme tilannetta, jotka ovat tapahtuneet lapsen seurassa, ja näihin tilanteisiin liittyvät tunteet. Esimerkiksi tilanne, jossa vanhempi on suuttunut lapsen käyttäytymisestä ruokaillessa. Tehtävässä vanhempi pohtii omia tunteitaan, ajatuksiaan ja toimintaansa näissä tilanteissa. Tehtävän tavoitteena on tiedostaa oman toiminnan taustalla olevat ajatukset ja tunteet ja kehittää siten oman käyttäytymisen hallintaa.

Vanhempiosion lopussa (Liite 1, 16) vanhempi pohtii, millaista tukea hän saa vanhemmuuteensa tällä hetkellä. Hän pohtii mm. yhteisöhoitossa saamaansa tukea, oman kumppanin antamaa tukea sekä sitä, millaista tukea vielä tarvitsisi. Tämä tehtävä on Pyyntien henkilökunnan toive ja sen tarkoituksena on antaa heille arvokasta tietoa siitä, miten ohjaajat voivat tukea vanhempaa Pyyntien arjessa. Lisäksi muut kuntoutujat saavat palautetta siitä, miten he toimivat tukiverkkona toisilleen.

4.3 Vanhemman ja lapsen suhde -tehtävät

Vanhemman ja lapsen suhde -osiossa vanhempi pohtii aluksi, millaisia rutiineja heidän perheessään on, ja millaisia muutoksia päivärytmiin perheessä tulisi tehdä. (Liite 1, 18.) Kehitimme tämän sivun, koska päihdeperheissä rutiinit ovat usein kateissa eikä vanhempi välttämättä tiedosta niiden suurta merkitystä lapselle. Rutiineja käsittelevälle sivulle kuuluu myös vihkon liitteenä oleva lukujärjestys. Lukujärjestykseen täytetään lapsen vuorokausirytmiviikon ajalta. Tällaisen sivun avulla vanhempi pystyy hahmottamaan lapsensa nykyistä päivärytmiä, rakentamaan sitä uudelleen ja vähentämään arjen ennakoimattomuutta. Sivulla Hyvä päivä lapsen kanssa (Liite 1, 19) vanhemman tulee kuvailla esimerkiksi hyvää syömishetkeä ja kertoa, mitkä asiat auttavat siinä, että syömishetki on hyvä. Tehtävän avulla vanhempi saa mielikuvan toimivasta tilanteesta lapsensa kanssa.

Tästä osiosta löytyy myös sivu, jossa vanhemman tulee perustella lapsiperheen arkeen liittyvä väite puolesta ja vastaan sekä valita, kummalla kannalla hän enemmän on (Liite 1, 20). Miten lapsi kokee päihteidenkäytön -sivulla vanhemmaa haastetaan pohtimaan sitä, miten hän on päihdeongelmasta puhunut lapselle ja mitä hän uskoo lapsen ajattelevan nähdessään vanhempansa päihtyneenä (Liite 1, 21). Halusimme tehdä sivun, jossa nostetaan esiin vanhemman päihdeongelma, jolla on väistämättä ollut vaikutusta koko perheeseen. Päihdeongelma on keskeinen realiteetti Pyyn kuntoutujien elämässä, siksi aiheen käsittely vihkossa on tärkeää.

Tulevaisuuden muistelu -tehtävässä vanhempi pohtii lapsensa tulevaisuutta (Liite 1, 22). Vanhempi kuvittelee esimerkiksi, millainen vanhempi hän haluaisi lapsensa olevan omille lapsilleen. Tällä sivulla vanhempi tulee pohtineeksi, millaisia eväitä hän haluaa antaa lapselleen aikuisuuteen. Mistä lapsi tietää, että on rakastettu -sivulla vanhempi pohtii omasta lapsuudestaan ja elämästään henkilöitä, joiden koki välittävän itsestään (Liite 1, 23.). Sitten hän pohtii yleisesti tapoja osoittaa rakkautta. Lisäksi hän pohtii, miten on itse osoittanut lapselleen

rakkautta ja välittämistä. Pidimme tärkeänä nostaa rakkauden ja välittämisen teeman omaksi sivukseksi vihkossa.

Vihkon viimeisenä tehtävänä vanhempi kirjoittaa lapselleen pienen runon, helpolla tekniikalla (Liite 1, 24). Runolle on sivulla valmis pohja ja ohjeet. Lorutehtävän on tarkoitus olla leikkisä ja luovuuteen kannustava päätös vanhemman vihkolle. Siihen tulevat vanhemman omat sanat lapselleen siitä, miten ihana ja tärkeä tämä vanhemmalle on. Runotehtävää on aiemmin Pyyssä hyödynnetty isänpäivänä, niin että lapset ja äidit ovat tehneet runot isälle.

5 VIHKON JA PROSESSIN ARVIOINTI

Vanhemman vihkoon työstämisen prosessin aikana vihkosta antoivat palautetta sekä Pyyn henkilökunta että kuntoutujavanhemmat. Vihkon taittoon liittyvissä asioissa neuvoja antoi Diakonissalaitoksen viestintäpäällikkö Markku Niskanen. Myös Diakin opinnäytetyöryhmät, -seminaarit ja yksilöohjaukset ovat olleet merkittäviä foorumeita vihkoon rakentamisessa. Pyysimme palautetta vihkosta myös opettajatuttavaltaamme, jolla on kokemusta erilaisten tehtäväkirjojen tekemisestä ja kasvatustyöstä. Palautetta kerättiin suullisesti ja kirjallisesti. Laadimme arviointilomakkeet yksikön työntekijöille ja kuntoutujille, joiden avulla oli tarkoitus saada palautetta vihkoon tehtävistä. Vihkon työstämisen prosessin aikana saimme paljon rakentavaa palautetta. Palautteiden perusteella muokkasimme ja kehitimme vihkoon sisältöä. Seuraavaksi esittelemme, miten palautetta on kerätty ja millaista palautetta vihkosta prosessin aikana tuli.

5.1 Palaute – vihkoon rakentamisen työväline

Marraskuussa 2008 toimitimme Pyyn työntekijöille joukon kysymyksiä, joita olimme alustavasti laatineet vanhemman vihkoon laitettaviksi. Kysymyksiä käsiteltiin ja kommentoitiin henkilökunnan (= 5 henkilöä) viikkopalaverissa, johon osallistuimme. Henkilökunnan mielestä kysymykset vaikuttivat hyviltä. Työntekijät ehdottivat muutamia lisäkysymyksiä ja toivoivat kysymysten yhteyteen jotain teorian tietoa aiheesta. Keskusteluissa työntekijöiden kanssa oli puhetta myös siitä, että kysymysten ja tehtävien tulisi olla selkeitä ja niissä tulisi olla samaan aikaan voimavarakeskeinen ja kuitenkin rehellinen, realiteetit esiin ottava, sävy. Liiallinen asioiden pehmittäminen olisi kuntoutujien aliarvioimista.

Prosessin alkuvaiheessa opinnäytetyöryhmämme opponetti kysyi, millä tavalla tehtävävihko, jossa vanhempi itsereflektiivisesti pohdiskelee vanhemmuuttaan, tukee lapsinäkökulmaa. Kysymys oli hyvä, koska se vaati meitä perustelemaan valitsemaamme näkökulmaa ja työvälinettä. Opinnäytetyöryhmässä pohdittiin

myös, miten vihkoa nimitettäisiin. Aluksi käytimme nimityksiä "työkirja" ja "työ-vihko". Kuitenkaan sana työ ei kuulostanut sopivalta nimeltä vihkolle. Vaihtoehtoisina niminä pohdittiin tehtävävihkoa ja lopulliseen versioon päätyttyä vanhemman vihkoa. Nimitys vanhemman vihko tuo esiin kuntoutujavanhemmat vihkon kohderyhmänä.

Helmikuun 2009 alkuun mennessä olimme laatineet vihkoon jo useita tehtäviä ja kysymyksiä ja vihkon rakennekin alkoi löytää muotoaan. Annoimme vihkon tuolloin henkilökunnan kommentoitavaksi. Turunen välitti tapaamisessamme henkilökunnan palautteen. Vihkoon oli tutustunut nyt kolme Pyyh ohjaajaa, jotka olivat hyvin tyytyväisiä siihen, missä vaiheessa vihko sillä hetkellä oli. Ohjaajat olivat sitä mieltä, että vihkon voisi jo ottaa Pyyhyn kokeiltavaksi. Vihkon tehtävien ottamisesta kokeiluun sovittiin saman tien. Ajatuksena oli, että ohjaajat testaisivat vihkoa asiakkaiden kanssa ja antavat kokeilemistään tehtävistä palautetta suullisesti ja kirjallisesti.

Kysymyksiä tarkastellessaan Pyyh henkilökunta ehdotti näkökulmaa myös siitä, mikä vanhemmuudessa on haastavaa tai ärsyttävää. Tehtävään Millaista tukea vanhemmuuteen toivoisin? henkilökunta ehdotti kysymystä siitä, miten vanhempi voisi muuttaa toimintaansa edistääkseen omaa tai puolisonsa vanhemmuutta. Teoriatietojen osuutta ja niille sopivaa muotoa kehitelimme pitkään. Koska vihkoa rakennettiin vanhemman itsereflektion työvälineeksi, emme halunneet korostaa teoriatietoteksteissä, miten vanhempien "pitäisi" toimia tai ajatella. Teoriatietojen sijaan etsimme vihkon sivuille lyhyitä, ajatuksia herättäviä sitaatteja kasvatuksen ja itsetuntemuksen asiantuntijoilta.

Maaliskuussa 2009 myös kuntoutujavanhemmat tutustuivat vihkoon keskinäisessä tapaamisessaan, kylmässä ringissä, joka on osa yhteisöhoitoa. Työntekijät eivät olleet kylmässä ringissä läsnä. Kylmän ringin yhteenvetona vanhemmat välittivät ohjaajille palautteen, että juuri tällaista vanhemmuutta ja lasta käsittelevää työvälinettä on kaivattukin. Ehkä eniten vanhemmat ihmettelivät ja kritisoivat tehtävää Millä perusteella? (Liite 1, 20). Kritiikin perusteella muokkasimme kysymyksen asettelua toisenlaiseksi. Pohdimme Pyyh henkilökunnan kans-

sa, että ihmettely ja kritiikki voi kertoa myös siitä, että tehtävä herättää tunteita ja ajatuksia ja on siinä mielessä tarpeellinen.

Esittelimme vanhemman vihkoa myös opettajatuttavallemme, Leena Kannistolle, jolla on monen vuoden kokemus tehtäväkirjojen tekemisestä ja kasvatustyöstä. Hän luki vihkoa ja antoi neuvoja sen sisältöön ja kysymysten muotoon. Hän ehdotti vihkoon kysymyksiä välittämisen teemasta. Hän ehdotti vihkoon tehtävää, jossa vanhempi pohtii lapsen kokemusta välittämisestä. Kannisto näki tärkeäksi kysyä, tietääkö lapsi, että vanhempi rakastaa häntä ja mistä hän sen tietää. Laadimme nämä kysymykset osaksi vihkoa niin, että niiden kautta käsitellään sekä vanhemman omia lapsuudenkokemuksia välittämisestä että vanhemman omaa tapaa osoittaa välittämistä lapselleen. Pyynti palaute tehtävästä oli, että siihen kaivattiin myös yleisen tason kysymys siitä, mitä välittäminen on tai miten sitä osoitetaan. Lisäsimme myös tämän näkökulman kokonaisuuteen.

Vihkon taiton teimme Microsoft Word -ohjelmalla. Taittoon liittyvissä asioissa konsultoimme Pyynti henkilökunnan suosituksesta Diakonissalaitoksen säätiön viestintäpäällikkö Markku Niskasta. Niskasen neuvot koskivat vihkon sivujen asetuksia, tehtävien vastaustilan riittävyttä sekä yhteistyökumppaneiden logoja. Myös Pyynti työntekijät kommentoivat joidenkin sivujen kohdalla vastaustilan niukkuutta. Niskaselta kysyimme, onko tarpeellista pyytää jotain grafiikan ammattilaista kehittämään vihkon taittoa. Hänen mielestään vihkon ulkoasu oli kuitenkin jo riittävän hyvä. Niskasen kommenttien pohjalta lisäsimme vihkon kanteen Diakin ja Diakonissalaitoksen logot ja muokkasimme sivujen asetuksia. Tehtävien vastaustilaa lisättiin tekemällä vastauksille tarkoitettuja lisäsivuja vihkon loppuosaan.

Vihkoa koskevat tapaamiset Pyyssä pidettiin pääosin meidän ja Turusen kesken. Keväällä 2009 tapaamiseen osallistui myös toinen Pyynti ohjaaja Hannu Rätty. Loppuarvioinnissa, vuoden 2010 alussa, paikalla olivat Pyynti henkilökunnasta ohjaajat Jonna Lehikoinen ja Pekka Leskinen. Useamman työntekijän osallisuus vihkoa koskevissa tapaamisissa toi vihkon arviointiin laajemman, koko työyhteisöä palvelevan, näkökulman. Vanhemman vihkon arviointi ja siitä saatu

palaute on ollut tärkeää vihkon rakentamisessa. Saadun palautteen perusteella vanhemman vihko on koettu Pyyssä tarpeelliseksi työvälineeksi, jollaista sekä työntekijät että kuntoutujavanhemmat ovat toivoneet.

Keskusteluissa Pyyh henkilökunnan kanssa, merkittävänä asiana nähtiin se, missä vaiheessa kuntoutusta kutakin vihkon tehtävää tehdään. Vihkossa on useita tehtäviä, jotka sisällöltään ovat sellaisia, että niiden tekeminen kuntoutuksen alussa voi olla liian raskasta tai vaikeaa. Niinpä sopivan tehtävän ja sopivan ajoituksen valitseminen on paljolti työntekijän vastuulla. Pyyh työntekijät toivat itse tätä näkökulmaa esille ja ovat selvästi tietoisia ohjaajan vastuusta kuntoutujan valmiuksia arvioitaessa.

5.2 Arviointilomakkeet

Toukokuussa 2009 laadimme Pyyhyn arviointilomakkeet (Liite 2 ja Liite 3), joiden avulla työntekijät ja kuntoutujat voisivat arvioida kokeilemiaan vanhemman vihkon tehtäviä. Arviointilomakkeet oli laadittu yhden tehtävän arviointia varten kerrallaan. Kuntoutujien lomakkeessa (Liite 2) kysyttiin kokeillun tehtävän helpoudesta, vaikeudesta, haasteellisuudesta, ymmärrettävyydestä ja miltä tehtävän tekeminen tuntui ja tukiko se kuntoutujan vanhemmuutta sekä mitä kuntoutuja muuttaisi tehtävässä. Työntekijöiden lomakkeessa (Liite 3) kysyttiin ohjaajan arvioita siitä, miten tehtävän tekeminen asiakkaan kanssa sujui, oliko tehtävä ohjaajan mielestä hyvä ja miksi, oliko siinä sopivasti haastetta, kysyikö hän jotain lisäkysymyksiä, miten tehtävä tuki vanhemmuutta ja mitä ohjaaja muuttaisi tehtävässä. Arviointilomakkeet täytettiin nimettöminä.

Täytettyjä arviointilomakkeita palautettiin yhteensä yhdeksän, neljä asiakkailta ja viisi ohjaajilta. Kuntoutujien vastauksista kolme oli naisen ja yksi miehen vastaus. Saadut palautteet koskivat kolmea eri vihkon sisältämää tehtävää. Pohdimme palautettujen arviointilomakkeiden määrää. Mielestämme se on melko vähäinen suhteessa vanhemman vihkon tehtäväsivujen (16) määrään. Ottaen huomioon, että palautteet koskivat vain kolmea eri tehtävää. Ohjaajat ja kuntou-

tujat kokeilivat opinnäytetyöprosessin aikana tehtäviä enemmänkin, mutta palaute niistä saatiin pääosin suullisesti tapaamisissa. Pyyh ohjaajat toimivat kuntoutujien palautteen välittäjinä.

Kuntoutujavanhempien palautteista yhdessä oli arvioitu Lapseni–tehtävää. Samaa tehtävää olivat arvioineet myös kuntoutujavanhempien kanssa tehtävää tehneet ohjaajat. Kuntoutujavanhemman mielestä tehtävä oli helppo ymmärtää, mutta vastauksien miettiminen itse oli vaikeaa. Vanhemman mielestä tehtävää oli mukava tehdä ja hän koki myös oppineensa uusia asioita lapsestaan. Vanhemman mielestä tehtävän kautta hän näki lapsen eri silmin ja osaa sen jälkeen ajatella enemmän, miten voisi toteuttaa jotain, mitä on tiennyt lapsen tarvitsevan ja johon ei ole ollut keinoja. Ohjaajan arvion mukaan tehtävän tekeminen sujui innostuneesti, koska kuntoutujavanhempi oli motivoitunut kehittämään omaa vanhemmuuttaan. Ohjaajan mukaan tehtävässä on sopivasti haastetta ja se tukee erittäin hyvin kuntoutujan vanhemmuutta, koska tämä jäi jatkotyöstämään aihetta.

Yhdeksästä palautteesta kolmessa (= 1 kuntoutujavanhemman palaute ja 2 ohjaajan palautetta), oli arvioitu Miten koen vanhemmuuteni–tehtävää. Kuntoutujavanhemman palaute oli, että tehtävä oli hänen mielestään helppo, mutta se herätti kuitenkin uusia ajatuksia vanhemmuudesta. Vanhempi koki, että tehtävä tuki hänen vanhemmuuttaan. Vanhemman vastaukset olivat lyhyet, mutta vaikuttivat siltä, että hän oli tyytyväinen tehtävään. Molempien ohjaajien palautteiden mukaan kuntoutujien, joiden kanssa tehtävää oli tehty, oli helppo ymmärtää tehtävä ja tehtävä herätti kuntoutujissa ajatuksia. Ohjaajat olivat myös esittäneet lisäkysymyksiä. Ohjaajien mielestä tehtävä pisti pohtimaan vanhempana kehittymistä ja lasten kasvua sekä erityisesti sitä, missä asioissa vanhempana voisi vielä kehittyä. Tehtävän kehitysideoina ohjaajat ehdottivat joidenkin sanamuotojen vaihtamista ja joitain syventäviä kysymyksiä.

Neljässä (= 2 kuntoutujavanhemman palautetta ja 2 ohjaajan palautetta) oli käsitelty Lapsen elämänpuu–tehtävää. Kuntoutujien vastaukset tämän tehtävän osalta olivat melko lyhyitä. Heidän mielestään tehtävä oli opettavainen, mutta

heidän oli vaikeaa muistaa, mitä lapsen elämässä on tapahtunut. Toinen kuntoutujista oli myös kommentoinut, että tehtävä on hyvä, mutta se on samanlainen kuin jo toisessa Pyn tehtäväkirjassa. Kahdessa ohjaajan palautteessa Lapsen elämänpuu nähtiin monella tapaa hyödyllisenä ja toimivana tehtävänä. Työntekijän ehdotuksesta Lapsen elämänpuu-tehtävä otettiin Pyn jo olemassa olevasta päihdekuntoutuksen työkirjasta vanhemman vihkoon juuri siksi, että tehtävä on jo aiemmin koettu toimivaksi ja se sopii vihkon teemoihin. Tästä syystä emme välttämättä olisi tarvinneet palautetta kyseisestä tehtävästä. Pohdimme, että arviointilomakkeita laatiessamme meidän olisi ollut hyvä rajata, mistä tehtävistä toivomme palautetta. Vihkon rakentamisen kannalta palaute useammista ja muista, uusista tehtävistä olisi ollut ehdottomasti hyödyllisempää. Toki muutamakin kuntoutujan ja ohjaajan kirjallinen arvio ovat arvokkaita ja antavat osviittaa siitä, miten ne koetaan ja miten tehtävät toimivat käytännössä.

Jälkeenpäin pohdimme arviointilomakkeiden luotettavuutta. Kuntoutujien täytettäviä palautelomakkeita saimme neljä. Niistä kahdessa vastaukset olivat melko lyhyitä ja sisällöltään melko vähäisiä. Siksi mietimme, olivatko lomakkeen kysymysten asettelut riittävän reflektiivisiä vai jäivät ne liian pinnallisiksi. Lomakkeissa ei myöskään ollut paljoa vastaustilaa (ainoastaan 2–3 kapeaa riviä, Liite 1 ja 2). Ohjaajille osoitetut kysymykset olivat osittain erilaisia ja heidän vastauksensa olivat laajempia. Pohdimme, että arvioinnin luotettavuuden kannalta olisi ollut parempi, jos olisimme itse haastatelleet joitakin tehtäviä kokeilleista kuntoutujista. Vuorovaikutuksellinen keskustelu kuntoutujien kanssa jäi prosessin aikana toteutumatta. Ohjaajat pääosin välittivät meille tietoa kuntoutujien kokemuksista. Jotta vastaukset laadittuihin kysymyksiin (Liite 2) olisivat olleet sisällöltään laajempia, kuntoutuja olisi todennäköisesti tarvinnut tarkentavia kysymyksiä Pyn ohjaajalta. Prosessin loppuvaiheessa kiinnitimme enemmän huomioita tehtävien kokeilun rajaamiseen ja pyysimme henkilökuntaa kokeilemaan asiakkaiden kanssa tiettyjä tehtäviä.

5.3 Eettisyys ja luotettavuus opinnäytetyöprosessissa

Tutkivan ammattikäytännön etiikka edellyttää, että opinnäytetöiden tulee olla tavoitteiltaan moraalisesti oikein, tulosten tieteellisesti totta ja seurausten käytäntöjä hyödyntäviä (Kainulainen 2004, 74). Vihkoa työstäessämme olemme pyrkinneet huomioimaan päihdekuntoutuksessa olevia perheitä ja heidän erityistarpeitaan. Keskusteluissa ohjaajien kanssa puhuttiin paljon siitä, minkälaisia asioita vihkon tehtävien ja kysymysten laatimisessa tulisi huomioida. Jotta vanhemman vihkon tehtävät olisivat sellaisia, että ne todella auttaisivat kuntoutuja-vanhempaa herkistymään – kuulemaan ja näkemään sekä lastaan että itseään, niin vihkoa tehdessämme meidän on täytynyt herkistyä näiden vanhempien tuen tarpeelle. Vihkoa tehdessämme pohdimme paljon myös sitä, onko lapsen näkökulmaa huomioonotettu vihkossa riittävästi. Jotta lapsi näkyisi vihkossa, laitoimme useaan tehtävään kysymyksiä lapsen kokemuksesta.

Prosessin raportointi ei saa olla harhaanjohtavaa tai puutteellista. Tulee myös huomioida tutkimuksen puutteet ja kuvata käytettyjä menetelmiä tarkasti. (Hirsjärvi ym. 1997, 29.) Opinnäytetyön raportoinnissa meinasimme aluksi sivuuttaa kuntoutujille ja Pyn ohjaajille tekemämme arviointilomakkeet. Koimme, että niistä saatu palaute ei paljoakaan hyödyttänyt vihkon työstämistä, sillä vastauksia oli melko niukasti tehtävien määrään nähden. Kuitenkin koko prosessin raportoinnin kannalta on tärkeää tuoda esiin myös ne käytetyt menetelmät, jotka eivät palvelleet tarkoitusta ja tarkastella siten kriittisesti valittuja menetelmiä.

Luotettavuuden ja eettisyyden kannalta tuloksia ei saa yleistää kriittikittömästi, eikä niitä saa keksiä tai kaunistella (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 1997, 29). Saamiamme arviointilomakkeita oli yhdeksän. Emme lähteneet tekemään niistä yleistyksiä vaan kerroimme eritellysti lomakkeisiin kirjoitetuista mielipiteistä. Osa kuntoutujien vastauksista oli melko lyhyitä, minkä vuoksi heidän palautteensa jäi myös sisällöllisesti vähäiseksi. Toimme ne kuitenkin esiin raportissa ja pyrimme siten välittämään senkin vähän kuntoutujien mielipiteistä.

Arviointilomakkeita tehdessämme olisimme voineet laatia lomakkeiden kysymyksistä sellaisia, jotka ohjaavat laajempiin vastauksiin. Myös kysymysten asetelu olisi voinut olla erilainen. Nyt kuntoutujat olivat vastanneet kysymyksiin usein vain parilla sanalla, joten lomakkeista oli vaikea saada tietoa tehtävien toimivuudesta. Arviointilomakkeiden laatiminen olisi mielestämme vaatinut meiltä hieman syvempää ja huolellisempaa pohdintaa.

Vihkoa rakentaessamme keskeinen työskentelytapa oli keskustelu ja reflektointi yhdessä Pyyntötyöntekijöiden kanssa. Mielestämme oli tärkeää, että vihko olisi Pyyntötyöntekijöiden työhön sopiva väline ja että he olisivat mukana vihkon rakentamisessa. Uskoimme myös, että saamme henkilökunnalta arvokasta tietoa siitä, minkälaiset kysymykset vihkossa palvelevat kuntoutujia parhaiten. Arviointilomakkeet olivat enemmänkin lisäkeino saada palautetta vihkosta ja siksi lomakkeiden laatiminen ja niiden järjestelmällisempi käyttöön otto jäi vähemmälle huomiolle.

Eettinen asenne näkyy siinä, miten prosessista kerrotaan ja miten tuloksia sovelletaan. Aiheen ja metodien valintaan, työskentelyyn, ja soveltamiseen liittyy eettisiä valintoja. Opinnäytetyössä tehdään aina rajauksia ja niiden selkeä ilmoittaminen on edellytys eettiselle työskentelylle. (Kuokkanen ym. 2007, 27.) Vihkoa työstäessämme ja arvioidessamme saimme palautetta kuntoutujilta pääasiassa Pyyntö ohjaajien välityksellä. Jälkeenpäin ajatellen joidenkin kuntoutujien haastattelu olisi tukenut vihkon työstämisprosessia ja lisännyt varmuutta siitä, että vihko on sopiva työväline kuntoutujavanhemmille. Tämä näkökulma olisi tärkeä, koska he ovat työvälineen kohderyhmä ja käyttävät sitä ensisijaisesti.

5.4 Opinnäyteprosessin itsearviointi

Opinnäyteprosessimme kesti kokonaisuudessaan noin kaksi vuotta. Prosessiin sisältyi monenlaisia työvaiheita, -tapoja ja -rytmejä. Rytmit vaihtelivat hyvin tiivistä päivittäisestä työskentelystä harvemman työskentelyn jaksoihin. Lisäksi

prosessiin kuului joitain työstämistaukoja, jotka nekin osaltaan veivät prosessia eteenpäin. Parityöskentelymme sujui koko prosessin ajan luontevasti. Koimme, että työskentely parina oli monella tavalla prosessia rikastava tekijä. Työnjako ja molemmille ominainen reflektiivinen ja luova työskentelytapa mahdollistivat sen, että työskentely oli sujuvaa. Tämä oli vanhemman vihkoon rakentamisen kannalta keskeistä.

Teimme opinnäytetyön tiiviissä yhteistyössä Pyyn henkilökunnan kanssa. Yhteistyö oli koko prosessin ajan rakentavaa ja säännöllistä. Koimme, että meillä oli Pyyn henkilökunnan kanssa yhteinen tavoite, johon yhdessä pyrimme aktiivisen keskustelun ja ideoinnin kautta. Tiivis yhteistyö tuki sitä, että vihko sopii juuri Pyyn kuntoutukseen ja vastaa sekä ohjaajien että kuntoutujien tarpeisiin. Kävimme prosessin aikana keskustelua siitä, tulisiko vihkoon myös teoretietoa siinä käsiteltävistä teemoista tai käytännön vuorovaikutusharjoituksia vanhemmalle lapsen kanssa tehtäväksi. Päätimme kuitenkin rajata vihkoon sisällön vanhemman omaa ajattelua tukeviin kysymyksiin. Vihkon teemoihin liittyvää teoria-tietoa voidaan Pyyssä hankkia vanhempien tarpeen mukaan.

Haasteena vihkoon tehdessä oli vihkoon tehtäväsisältöjen rajaaminen. Vanhemmuus on laaja aihe, ja kaikkea ei yhden vihkoon puitteissa voi käsitellä. Myös kysymysten asettelu oli haasteellista; pohdimme monesti, mikä olisi sopiva tapa esittää jokin asia. Erityisesti vihkoon päihdeongelmaa käsittelevää sivua (Liite 1, 21) sekä väitteiden perustelu -sivua (Liite 1, 20) mietimme paljon. Vihkon työstämisprosessia tuki se, että vihko oli työstämisen aikana kokeilussa Pyyn kuntoutuksessa. Saimme kuulla kuntoutujien kokemuksia tehtävistä ja saimme kirjallista palautetta siitä, millaiselta tehtävien tekeminen tuntui. Toki olisi ollut toivottavaa saada enemmän juuri kuntoutujavanhempien palautetta vihkosta.

Opinnäytetyömme pohjana olleet tutkimukset ovat osoittaneet, että reflektiivisen kyvyn kehittämisellä on positiivista vaikutusta päihdeongelmaisten vanhempien vanhemmuuden laatuun. Olemme mielestämme onnistuneet rakentamaan työvälineen, joka mahdollistaa vanhemman reflektiivistä pohdintaa. Tässä vaiheessa on vaikea todistaa, millä lailla vihko vaikuttaa vanhemmuuden laatuun ja

lisätäänkö sillä reflektiivistä kykyä ja minkä verran. Silti tulevina sosionomeina näemme tällaisen työvälineen hyödyllisenä perhe- ja lastensuojelutyössä. Olen-
naista on, että vanhemman vihkön avulla lasta pidetään vanhemman mielessä.

6 POHDINTA

Opinnäyteraportin alussa viittasimme Tove Janssonin muumitarinaan näkymättömästä lapsesta. Tarinassa huolena oli se, miten lapsi ja lapsen tarpeet tulevat nähdyksi. Sama kysymys on ollut paljon esillä valtakunnallisesti perhe- ja lastensuojelutyössä, kuten yhteistyökumppanimme Pyy'n päihde- ja perhekuntoutuksessa. Sama kysymys on ollut pohjana koko tälle opinnäytetyölle.

Perhe- ja päihdekuntoutuksen työvälineeksi laitimamme vanhemman vihkon keskeiseksi lähestymistavaksi nousi jo prosessin alkuvaiheessa reflektiivisyys ja vanhemman reflektiivinen kyky. Vanhemman reflektiivisen kyvyn nähtiin vaikuttavan olennaisesti siihen, että vanhempi reagoi lapsen tarpeisiin ja että lapsi tulee paremmin huomatuksi.

Opinnäytetyöprosessimme oli monella tapaa reflektiivinen. Reflektiivisyys tuli esiin sekä vanhemman vihkon tehtävissä että vihkon käyttötavassa. Vanhemman vihko kuntoutuksen työvälineenä perustuu reflektiivisyydelle. Vihkon kysymysten kautta vanhempi pohdiskelee ja tarkastelee (eli reflektoi) omaa lastaan ja vanhemmuuttaan. Vihkon tehtäviä tehdessään kuntoutujavanhempi myös keskustelee ohjaajan kanssa ja on siten reflektiivisessä vuorovaikutuksessa työntekijän kanssa. Mielestämme näissä keskusteluissa hyvin olennaista on kuntoutujan ja ohjaajan välinen vuorovaikutus sekä ohjaajan persoona ja hänen kykynsä reflektiiviseen keskusteluun. Vanhemman sensitiivisyyden lisääntymisen on todettu olevan riippuvainen siitä, kuinka hyvin työntekijä on kyennyt vahvistamaan vanhemman reflektiivistä kykyä (Pajulo 2004, 2547).

Vanhemman vihkon työstämisprosessi oli myös reflektiivinen. Yhteistyö Pyy'n henkilökunnan kanssa oli reflektiivistä. Vihkoa arvioitiin ja kehitettiin yhteisen keskustelun kautta. Myös parityömme oli vahvasti reflektiivistä ja luovaa työkentelyä, joka produktia tehdessä oli hyödyllistä. Vihkon kysymykset ja tehtävät syntyivät yhteisten ideariihien ja pohdintojen tuloksena.

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli luoda työväline, jonka avulla kehitetään lapsilähtöisyyttä Perheen yhdistetyn hoidon yksikössä. Pyynn työntekijöiden ja kuntoutujien palautteen mukaan vanhemman vihko on työväline, jota yksikössä on toivottu. Työntekijöiden mielestä vihkoa voi käyttää kokonaisuutena tai soveltaen. Työvälineen kautta oli tarkoitus tehdä lasta näkyvämmäksi kuntoutujaperheissä. Kuntoutujien kirjallisesta palautteesta tuli ilmi, että tehtävät auttavat näkemään lasta uudella tavalla ja että ne herättävät uusia ajatuksia vanhemmuudesta. Olisi kuitenkin ollut prosessin kannalta hyödyllistä kuulla vielä useamman kuntoutujan palautetta vihkon eri tehtävistä. Samoin arviointilomakkeiden laatimiseen olisimme voineet panostaa enemmän.

Opinnäytetyömme oli tarkoitus tehdä yhteistyössä Perheen yhdistetyn hoidon yksikön henkilökunnan kanssa, jotta se vastaisi mahdollisimman hyvin yksikön tarpeisiin. Tämä tavoite toteutui ja koimme, että vihko todella tehtiin yhteistyössä työelämän kanssa. Tulevaisuudessa vihkoa voisi kehittää niin, että se sisältäisi myös tehtäviä, joita vanhempi voi tehdä yhdessä lapsensa kanssa. Perheiden päihdekuntoutuksen lisäksi vanhemman vihkolle voisi olla käyttöä laajemminkin perhekuntoutuksessa ja lastensuojelussa.

Vanhemman vihkon perimmäisenä tavoitteena on lisätä vanhemman kykyä ymmärtää omaa ja lapsensa kokemusta. Opinnäytetyömme nojaa ajatukselle, että lisäämällä vanhemman reflektiivistä kykyä lapsi tulee näkyväksi. Siksi rakensimme vanhemman vihkon, joka sisältää omaan pohdintaan ohjaavia kysymyksiä ja tehtäviä. Reflektiivisen kyvyn kehittäminen ei ole ainut eikä välttämättä nopea tai helppo keino lapsilähtöisyyden edistämiseksi, mutta näemme sen tarpeelliseksi tekijäksi, joka vaikuttaa pidemmällä tähtäimellä niin yksittäisen ihmisen kohdalla kuin laajemmin sosiaalialan ammatillisena työvälineenä. Tässä työvälineessä lapsilähtöisyyden kehittäminen, vihkon nimen mukaisesti, alkaa aikuisesta.

LÄHTEET

- Andersson, Maarit; Hyytinen Riitta & Kuorelahti, Marianne 2008. Vauvan parhaaksi. Kuntoutuminen päihteistä odotus- ja vauva-aikana. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto ry.
- Aula, Maria-Kaisa 2008. Lapsiasiavaltuutettu Maria-Kaisa Aulan esitys Kuumemmeko lapsen äänen? Lapsen oikeudet ja päihdepolitiikka. Lapsi ja perheiden päihdetyö –seminaarissa 26.11.2008. Helsinki. Satakuntatalo.
- Grienenberger John, Kelly Kristen & Slade Arietta 2001. Maternal reflective functioning and caregiving relationship: the link between mental states and mother-infant affective communication. Paper presented Biennial Meetings of the Society for Research in Child Development, Minneapolis, MN.
- Hellsten, Tommy 2003. Vanhemmuus. Vastuullista vallankäyttöä. Helsinki: Kirjapaja.
- Helsingin Diakonissalaitos 2009. Perheen yhdistetty hoito. Viitattu 20.1.2009. <http://www.hdl.fi/> -> Huumehoito -> Huumetyön työmuodot ja yksiköt -> Perheen yhdistetty hoito.
- Hirsjärvi, Sirkka; Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 1997. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hytönen, Juhani 2007. Lapsikeskeisen kasvatuksen ydinkysymyksiä. Helsinki: WSOY.
- Hyytinen, Riitta 2008. Valtiotieteiden lisensiaatti Riitta Hyytisen esitys Lapsilähtöisyys perheiden päihdekuntoutuksessa. Lapsi ja perheiden päihdetyö -seminaarissa 26.11.2008. Helsinki. Satakuntatalo.
- Itäpuisto, Maritta 2008. Pullon pohjimmaisat. Lapsi, perhe ja alkoholi. Helsinki: Kirjapaja.
- Jansson, Tove 1962. Näkymätön lapsi ja muita kertomuksia. Suom. Laila Järvinen. Helsinki: WSOY.

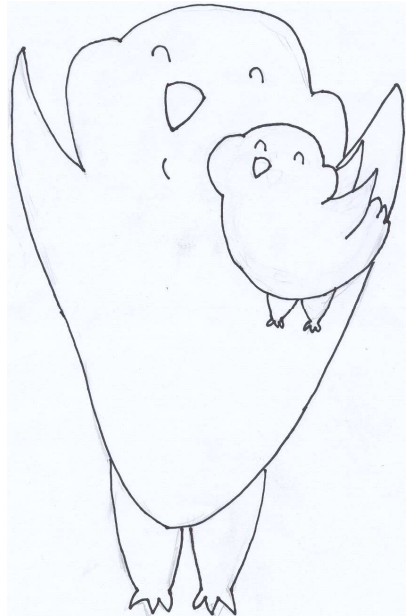
- Kainulainen, Sakari 2004. Oikein, totta ja hyödyllistä. Teoksessa Hannu Kotila & Arto Mutanen (toim.) Tutkiva ja kehittävä ammattikorkeakoulu. Helsinki: Edita, 68–77.
- Kalliala, Marjatta 2003. Teoksessa Jari Sinkkonen (toim.) Pesästä lentoon. Kirja lapsen kehityksestä kasvattajalle. Vantaa: WSOY, 184–209.
- Kananoja, Aulikki 2008. Sosiaalijohtaja Aulikki Kanaojan esitys Sosiaalipalvelut ja lapsen kokemusmaailma. Lapsi ja perheiden päihdetyö – seminaarissa 26.11.2008 Helsinki, Satakuntatalo.
- Kumpulainen, Aila & Valkonen, Raimo 2005. Perhekuntoutus Kuusikon kunnissa. Lasten sijaishuollon työryhmän asettaman pienryhmän selvitys. Kuusikko-työryhmän julkaisusarja.
- Kuokkanen, Ritva; Kivirinta, Mervi; Määttänen, Jukka & Ockenström, Leena 2007. Kohti tutkivaa ammattikäytäntöä. Opas Diakonia-ammattikorkeakoulun opinnäytetöitä varten. Diakonia-ammattikorkeakoulu.
- Lastensuojelulaki 13.4.2007/417.
- Myllärniemi, Jorma 2006. Narsismi - Vamma ja voimavara. Helsinki, Kirjapaja.
- Oulun yliopisto 2002. Reflektio keinona merkistysperspektiivin uudelleenhahmottamisessa. Viitattu 27.1.2009.
<http://herkules.oulu.fi/isbn9514268075/html/x1853.html>.
- Pajulo, Marjukka & Kalland, Mirjam 2008. Äidin reflektiivinen kyky ja sen vaikutus päihde-esikotien hoidon tulokseen. Teoksessa Maarit, Andreson, Riitta Hyytinen & Marianne Kuorelahti (toim.) Vauvan parhaaksi. Kuntoutuminen päihdeistä odotus- ja vauva-aikana. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto ry, 158–183.
- Pajulo, Marjukka 2009. Varhainen äitiys ja päihdeongelma. Powerpoint-esitys. Viitattu: 5.3.2009 http://www.talentia.fi/files/2759_Pajulo.ppt.
- Pajulo, Marjukka 2004. Vauvan tunnetila ja sen säätely – Äidin reflektiivinen kyky ja sen merkitys turvallisessa kiintymyssuhteessa. Duodecim 120(21), 2543–2548.
- Perheen yhdistetyn hoidon yksikkö 2008. De Leon Yhteisömenetelmänä. Moniste. Tuloste tekijän hallussa.

- Punamäki, Raija-Leena; Belt, Ritva; Rantala, Mari & Posa, Tiina 2006. Huumaiden käytön yhteys äidin mielenterveyteen ja lapsen kehitykseen. Teoksessa Ritva Nätkin (toim.) Pullo, pilleri ja perhe. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Pyy-yhteisö 2008a. Pyy-yhteisö. Päihdekuntoutusta perheille. Perheen Yhdistetty Hoito. Moniste. Tuloste tekijöiden hallussa.
- Pyy-yhteisö 2008b. Päihdekuntoutusta perheille. Perheen yhdistetyn hoidon yksikön esitelmämateriaalit.
- Saarelainen, Ritva; Stengård, Eija & Vuori-Kemilä, Anne 2003. Mielenterveys- ja päihdetyö: yhteistyötä ja kumppanuutta. Porvoo: WSOY.
- Söderblom, Bitta 2005. Lapsi masentuneen vanhempansa kanssa vertaisryhmässä – Kommunikaation ja ymmärryksen merkitys. Helsinki: Profami.
- Tiuraniemi, Juhani 1994. Reflektiivisen ammattikäytännön käsitteestä. Turun yliopiston täydennyskoulutuskeskuksen julkaisuja A:25. Viitattu 24.1.2010. <http://users.utu.fi/juhtiur/reflektio.htm>
- Tiuraniemi, Juhani 2002. Reflektiivisyys asiantuntijan työssä. Teoksessa Niemi, Pekka & Keskinen, Esko (toim.) Taitavan toiminnan psykologia. Turku: Turun yliopiston psykologian laitoksen julkaisuja.
- Uusimäki, Mervi 2005. Perhetyö palvelujärjestelmässä. Teoksessa Mikko Reijonen (toim.) Voimaa perhetyöhön – Arjen tuki ja ammatilliset verkostot. Helsinki: Otava. 17–42.
- Valkonen, Leena 2006. Millainen on hyvä äiti tai isä? 5-6 luokkalaisten vanhemmuuskäsitykset. Väitöskirja, Jyväskylä.
- Vilka Hanna & Airaksinen, Tiina 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki. Tammi.

LAPSESTA LÄHTIEN, AIKUISESTA ALKAEN

Vanhemman viikko perhe- ja päihdekuntoutukseen

Perheen yhdistetyn hoidon yksikkö

HELSINGIN
DIAKONISSALAITOS

 Diak

Mira Salonen
Laura Toikander

Tämä vihko on tehty vastaamaan Perheen yhdistetyn hoidon yksikön työntekijöiden ja kuntoutujien toiveisiin kehittää lapsi- ja vanhemmuus näkökulmaa osana perheiden päihdekuntoutusta. Vihko on kahden sosionomiopiskelijan opinnäytetyö. Se on syntynyt yhteistyössä Diakonia-ammattikorkeakoulun ja Helsingin Diakonissalaitoksen Perheen yhdistetyn hoidon yksikön henkilökunnan kanssa sekä kuntoutujilta saadun palautteen kautta. Vihko on työväline, jota kuntoutujan on tarkoitus tehdä sekä itsenäisesti että yhdessä ohjaajan kanssa. Tämä on vihkon ensimmäinen versio ja sitä voidaan kehittää käytössä esiin tulevien toiveiden ja ideoiden mukaisesti.

Kiitos vihkosta kuuluu jokaiselle sen työstämisprosessissa mukana olleelle.

Helsingissä Helmikuussa 2010

Laura Toikander, sosionomiopiskelija, Diak

Mira Salonen, sosionomiopiskelija, Diak

Hyvä vanhempi,

Tässä on sinulle vanhemman vihko. Vihko sisältää tehtäviä ja kysymyksiä, joiden kautta voit pohtia ja hahmottaa omaa vanhemmuuttasi, lastasi ja teidän välistä suhdetta.

Vihkon nimi on Lapsesta lähtien, aikuisesta alkaen. Nimen taustalla on ajatus siitä, miten sinä ja lapsesi sekä koko teidän perhe muodostatte kokonaisuuden, jossa jokainen jäsen vaikuttaa toiseen. Vanhemman toiminta ja tunteet vaikuttavat lapseen ja päinvastoin. Kun sinä voit hyvin, myös lapsesi voi hyvin.

Vihko on perheiden päihdekuntoutuksen työväline, jota on tarkoitus tehdä sekä itsenäisesti että yhdessä ohjaajan kanssa. Kuntoutuminen on pitkä matka ja olet ehkä vielä sen tien alussa. Tultuasi kuntoutukseen olet kuitenkin ottanut ison askeleen, sinun itsesi ja lapsesi ja koko teidän perheen vuoksi. Se on arvokas asia.

Jokaisella meistä on omat ainutlaatuiset tapamme tuntea ja toimia. Oman ja lapsen käyttäytymisen ja niiden taustalla olevien ajatusten ja tunteiden tarkastelu kehittää itsetuntemusta ja suhdetta omaan lapseen ja muihin ihmisiin.

Vanhemman vihkossa ei pyritä määrittelemään tai antamaan valmiita vastauksia siihen, mitä lapsen ja vanhemman suhteen pitäisi olla. Vihko kannustaa ja haastaa sinua itsepohdiskeluun. Toiveena on, että vihkon tehtävien kautta teet oivalluksia, jotka antavat voimavaroja vanhemmuuteesi.

Se lähtee lapsesta ja alkaa aikuisesta...

Sisältö

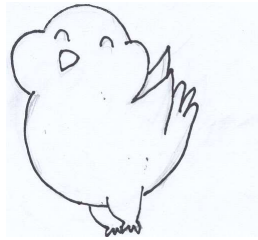
Mitä odotan Vanhemman vihkolta?.....	5
<u>LAPSI</u>	
Lapseni	7
Lapseni kehitys ja taidot.....	8
Leikki, kuvittelu ja kummastelu.....	9
Kolme toivomusta.....	10
Elämänpuu	11
<u>VANHEMPI</u>	
Miten tuen lapseni kehitystä?.....	13
Miten koen vanhemmuuteni?.....	14
Miten tunnen lapseni seurassa?.....	15
Millaista tukea vanhemmuuteen toivoisin?.....	16
<u>VANHEMMAN JA LAPSEN SUHDE</u>	
Lapsi elää rutiineista.....	18
Hyvä päivä lapsen kanssa.....	19
Millä perusteella?.....	20
Miten lapsi kokee päihteidenkäytön?.....	21
Lapsen tulevaisuuden muistelu.....	22
Mistä lapsi tietää, että on rakastettu?.....	23
Loru lapselle	24
Mitä sain Vanhemman vihkolta?.....	25
Lisäsivut (lisätilaa vastauksille).....	26-28
Aiheeseen liittyvää lukemista.....	29
Liite: lukujärjestys	

Mitä odotan Vanhemman vihkolta?

Kirjoita tälle sivulle ajatuksia siitä, mitä toivot saavasi tältä tehtävävihkolta.

LAPSI

Lapseni _____
(lapsen nimi)

Ikä tällä hetkellä _____

Perheeseen kuuluu _____

Päivähoitopaikka: _____
(Esim. vanhemmat/Pyö-hoito/isovanhemmat/päiväkoti/koulu)

Lapseni on luonteeltaan _____

Miten lapseni muistuttaa minua?

Ketä muuta lapseni muistuttaa? Millä tavalla?

Lapseni pitää/on kiinnostunut _____

Lapseni pelkää/ei pidä _____

Ajattelen, että tällä hetkellä lapseni tarvitsee

Lapselleni arjessa tärkeitä ihmisiä ovat

Lapseni kehitys ja taidot

Pohdi lapsesi kehitystä ja toimintaa viime aikoina. Mitä olet huomannut lapsesi oppineen/osaavan ja missä asioissa hän tarvitsisi vielä harjoitusta.

Sosiaaliset taidot:

(vuorovaikutus, aktiivisuus/arkuus, yhteistyökyky/itsenäisyys...)

Tunteen ilmaisu:

(itku, nauru, ihmettely...)

Oppimiskyky:

(keskittyminen, hahmottaminen, puheen ymmärtäminen...)

Puheen tuottaminen:

(puheen selkeys ja ymmärrettävyys suhteessa ikään...)

Motoriikka: (keuhhallinta, liikkuminen, käden ja silmän yhteistyö...)

Onko jotain, mikä lapsen kehityksessä/käytöksessä mietityttää:

Katso myös sivu 11. Miten tuen lapseni kehitystä?

Leikki, kuvittelu ja kummastelu

Lapseni lempileikkejä ovat _____

Kenen kanssa lapseni leikkii _____

Lapseni lempileluja ovat _____

Luetko lapsellesi? _____

Lapseni lempikirjoja ovat _____

Kerrotko lapsellesi itse keksimiäsi satuja? _____

Jos lapseni olisi satuhahmo, hän olisi

Miksi juuri tämä satuhahmo? _____

Onko lapsellasi mielikuvituskaveria? _____

Millaisia ihmetteleviä kysymyksiä lapsesi kysyy? _____

Millaisille asioille lapsesi nauraa? _____

Vitsailenko yhdessä lapsesi kanssa? _____

Satujen lukeminen on elävä tilanne, johon sisältyy vanhemman läsnäolo.
Sadun lukeminen luo turvaa, joka ravitsee ja kehittää lapsen mielikuvitusta.
(Tommy Hellsten 1999)

Kolme toivomusta

Saduissa hyvä haltija toteuttaa kolme toivomusta. Jos saisit toivoa lapsellesi kolme asiaa; yhden esineen, yhden taidon ja yhden matkan, niin mitkä ne olisivat?

1. Esine _____

Mitä hyötyä tästä esineestä on lapselleni? _____

2. Kyky _____
(kirjoita tähän jokin asia, jonka haluaisit lapsesi osaavan tulevaisuudessa)

Valitsin tämän taidon/kyvyn, koska _____

Minä voin auttaa lastani oppimaan tämän taidon siten, että _____

3. Matka _____

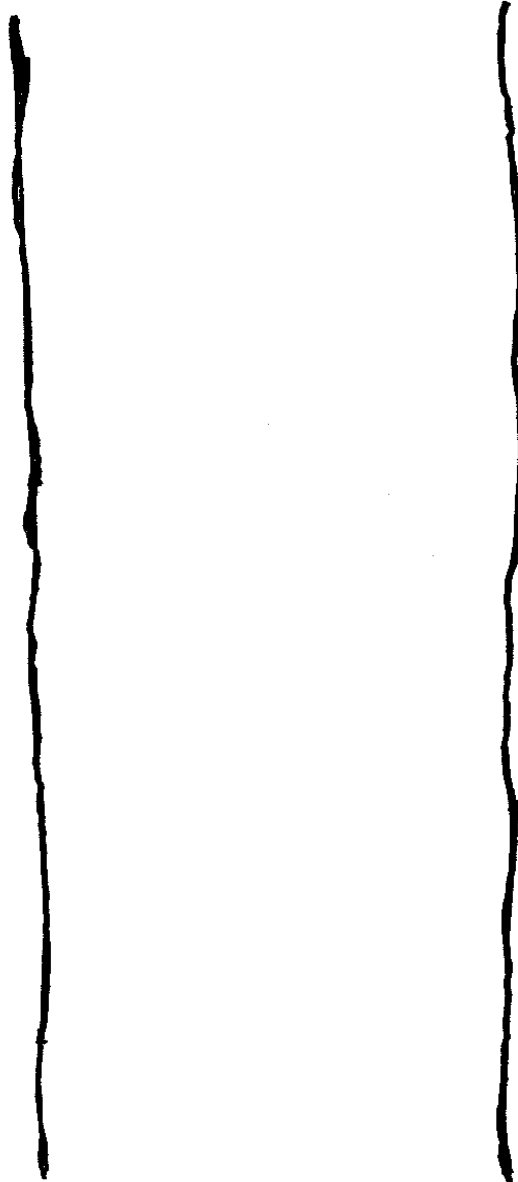
Miksi juuri sinne? _____

Ajattelen, että lapseni saisi / muistaisi tältä matkalta _____

Lapseni _____ **Elämänpuu**
(nimi)

Kirjoita puun rungon vasemmalle puolelle lapsesi elämän merkittävät tapahtumat raskausajasta tähän päivään. Kirjoita puun rungon oikealle puolelle oman elämäsi tapahtumat samanaikaisesti.

Lapsen perusolemus, kasvu ja kehitys liittyvät läheisesti hänen sukutaustaansa ja juuriinsa. Samalla jokainen meistä on oman aikansa lapsi ja imee vaikutteita ympäristöstään. (Kirsti Ijäs 2005)

VANHEMPI

Miten tuen lapseni kehitystä?

(Jos kirjoitustila ei riitä, vihkon lopussa on lisäsivuja vastauksille.)

Mitä asioita tällä hetkellä opetan lapselleni? (esim. sanoja, käytöstapoja...)

Mitä keinoja käytän näiden opettamiseen?

Millaisia rajoja asetan lapselleni?

Mitä yhteisiä sääntöjä/sopimuksia perheessämme on?

Pidetäänkö näistä hyvin kiinni? _____

Miten toimin jos lapseni tekee jotain väärin tai käyttäytyy sopimattomasti?

Rohkaisen lastani kokeilemaan uutta siten, että

Sosiaalisissa tilanteissa rohkaisen häntä siten, että

Kun lapseni on epävarma tai epäonnistuu, kannustan häntä siten, että

Kun lapseni onnistuu jossakin, kehun häntä siten, että

Lapsen minäkuva syntyy kun vanhemmat välittävät hänelle sanoin ja teoin tietoa siitä, minkälainen hän on, mitä hän osaa ja mistä hän on kiinnostunut. Itsetunto syntyy siitä, että lapselle osoitetaan, onko se millainen hän on hyvää vai huonoa. (Liisa Keltikangas-Järvinen 2000)

Lapsen kehitykseen liittyvistä asioista voit lukea Askel eteenpäin-kansiosta, joka löytyy Perheen yhdistetyn hoidon yksiköstä.

Miten koen vanhemmuuteni?

Aikuisen ei aina tarvitse tietää kaikkea. Aikuinen ei ole erehtymätön moraalinen auktoriteetti, joka täydellisellä varmuudella pystyy aina kertomaan mikä on oikein, mikä väärin, mikä hyvää, mikä pahaa. (Janne Viljamaa 2008)

(Jos kirjoitustila ei riitä, vihkon lopussa on lisäsivuja vastauksille.)

Millainen on hyvä äiti/isä? _____

Mikä äitiydessä/isyydessä tekee minut onnelliseksi?

Mikä äitiydessä/isyydessä on vaikeaa?

Millaiselta arki äitinä/isänä on viime aikoina tuntunut - Millä tuulella olen ollut?

Mistä ajattelen, että tämä johtuu?

Millainen äiti/isä olen lapselleni?

Missä asioissa olen itseäni äitinä/isänä tyytyväinen?

Mikä lapsessani ihastuttaa?

Mikä lapsessani vihastuttaa?

Miten nämä tunteet minussa vanhempana näkyvät?

Missä asioissa haluaisin äitinä/isänä kehittyä?

Mitä tunnen lapseni seurassa?

Tunteet ovat kaikille tuttuja, mutta ihmiset saattavat tarkoittaa niillä eri asioita. Tunteiden ilmaisun kautta me synnymme omaksi itseksemme. Sitä kautta niin lapsena kuin aikuisena kysymme, saammeko olla tällaisia? Saako suruni, vihani, iloni, läheisyyden tarpeeni olla minua? (Tommy Hellsten 1993 & Liisa Keltikangas-Järvinen 2000).

Kirjoita kolme erilaista tilannetta, joissa olet ollut lapsesi kanssa. Esim. ruokailu, bussimatka, vierailu kaverin luona. Kuvaile sitten tunne, joka kuhunkin tilanteeseen on liittynyt. (Jos kirjoitustila ei riitä, vihkon lopussa on lisäsivuja vastauksille.)

TILANNE

TUNNE

1. _____ _____	1. _____ _____
2. _____ _____	2. _____ _____
3. _____ _____	3. _____ _____

Minkälaisia ajatuksia sinulla oli/on yllä kuvaamiisi tilanteisiin liittyen?

1. _____
2. _____
3. _____

Miten toimit kun sinulle tuli juuri nämä tunteet ja ajatukset?

1. _____
2. _____
3. _____

Oletko tyytyväinen omaan toimintaasi tilanteissa? Mitä vaihtoehtoisia toimintatapoja tilanteessa olisi voinut käyttää?

1. _____

2. _____

3. _____

Millaista tukea vanhemmuuteen toivoisin?

(Jos kirjoitustila ei riitä, vihkon lopussa on lisäsivuja vastauksille.)

Pyy:n tuki: Millä tavalla 1) yhteisö 2) henkilökunta on tukenut sinua vanhemmuudessa?

1) _____

2) _____

Miten 1) yhteisö 2) henkilökunta voisi tukea sinua, että sinun ja lapsesi suhde vahvistuisi?

1) _____

2) _____

Miten 1) yhteisö 2) henkilökunta voisi tukea sinua, jotta lapsesi ja hänen tarpeensa tulisivat mahdollisimman hyvin huomioituksi?

1) _____

2) _____

Kumppanin tuki:

Miten koet, että kumppanisi tukee sinua vanhempana?

Miten haluaisit kumppanisi tukevan sinua vanhempana?

Miten sinä voisit tukea kumppaniasi vanhempana?

Muu tuki:

Mistä saat tukea, jos olet ainut aikuinen perheessä?

Keiden muiden toivoisit tukevan sinua vanhempana? Miten?

Mistä vanhemmuuteen liittyvästä asiasta haluaisit keskustella?

Mistä muista asioista saat voimia äitiyteen/isyyteen?

Ihminen on luotu elämään yhteydessä toisiin. Ihmisen on saatava kuulua ja liittyä johonkin. Jokainen ihminen tarvitsee emotionaalisen lähiyhteisön, sellaisen, jossa hän saa olla oma itsensä ja kasvaa omaksi itsekseen. (Tommy Hellsten 2005)

VANHEMMAN JA LAPSEN SUHDE

Lapsi elää rutiineista

Samat rutiinit päivästä toiseen - kuulostaa tylsältä, mutta toimii

Päivän tapahtumien toistuminen tutussa järjestyksessä ja aina samalla tavalla tukee lapsen kasvua ja kehitystä. Rutiinien avulla päivän puuhista tulee sujuvampia, kun ne eivät tapahdu ennakoimatta. Rutiinit rakentavat lapsen perusturvallisuutta ja rajoja. Rutiinien avulla lapsi oppii noudattamaan yhteisiä pelisääntöjä. Rutiinien asettaminen on yhtä tärkeää kuin sellaisten rajojen, jotka ohjaavat lasta erottamaan oikean ja väärän. Rytmistä voi hetkeksi hellittää, mutta rytmistä poiketaan harvoin. (Tuulia Matilainen 2008)

(Jos kirjoitustila ei riitä, vihkon lopussa on lisäsivuja vastauksille.)

Muistele lapsuuden perhettäsi. Minkälaisia rutiineja teillä oli?

Kirjoita esimerkkejä nykyisen perheesi rutiineista

Mitkä rutiinit toimivat hyvin?

Mitkä tilanteet ovat hankalia?

Haluaisitko muuttaa jotain perheesi arjen rutiineissa? _____

Jos niin, millaisia muutoksia uusiin ja säännöllisempiin tapoihin siirtyminen vaatisi?

Uskotko, että sinä ja kumppanisi olisitte molemmat sitoutuneita muutokseen?

Mikä uusien tapojen noudattamisessa olisi sinulle,

helppoa _____

vaikeaa _____

Liitteenä lukujärjestys, johon voit täydentää sinun ja lapsesi viikko-ohjelman.

Hyvä päivä lapsen kanssa

Kuvaile, millainen on ollut hyvä aamu lapsesi kanssa?

Aamusta tekee hyvän se, että

Kuvaile, millainen on ollut hyvä ilta lapsesi kanssa?

Illasta tekee hyvän se, että

Minkälainen on hyvä syömishetki lapsesi kanssa?

Syömishetkestä tekee hyvän se, että

Minkälainen on hyvä leikkihetki lapsesi kanssa?

Leikkihetkestä tekee hyvän se, että

Millä perusteella?

Alla on joukko **väittämiä**. Perustele jokainen niistä sekä puolesta että vastaan. Valitse sit ten kummalla kannalla enemmän olet. (Jos kirjoitustila ei riitä, vihkon lopussa on lisäsivu ja vastauksille.)

Puhun paljon lapselleni.

Kyllä, siksi että...

En, siksi että...

Reagoin lapseni itkuun.

Kyllä, siksi että...

En, siksi että...

Lapseni valittaa nälkää tunnin ennen lounasta. Annan hänen syödä voileipää.

Kyllä, siksi että...

En, siksi että...

Lapseni on hyvä olla läheinen myös muiden aikuisten kanssa kuin minun.

Kyllä, siksi että...

Ei, siksi että...

Olen käyttänyt alkoholia/muita päihteitä lapseni seurassa.

Kyllä, siksi että...

En siksi että...

Olen joskus huutanut lapseni läsnä ollessa.

Kyllä, siksi että...

En, siksi että...

Tällä hetkellä lapseni on hyvä asua minun kanssani.

Kyllä, siksi että...

Ei siksi että...

Osoitan kumppanilleni hellyyttä vain kahden kesken.

Kyllä siksi että...

En siksi että...

Miten lapsi kokee päihteidenkäytön?

Miten lapsesi reagoi nähdessään päihtyneen ihmisen?

Mitä luulet, että lapsesi on tuntenut, kun hän on ollut tällaisessa tilanteessa?

Mitä kerrot/kertoisit lapsellesi siitä, miksi olette PYY:ssa?

Mitä kerrot/olet kertonut lapsellesi päihdeongelmastasi?

Mitä kerrot lapsellesi päihteitä käyttävästä läheisestä?

Oletko ollut lapsesi seurassa päihtyneenä?

Mitä luulet, että lapsesi on ajatellut/kokenut, kun olet ollut päihtyneenä?

Pohdi, miten käsittelisit päihteidenkäytön lapsesi kanssa kun hän on esimerkiksi nuori?

Mitä tulevaisuudessa haluat kertoa päihteidenkäytöstäsi lapsellesi?

Jos otan vastuun omasta päihdeongelmastani tai riippuvuuksistani, vapautan lapseni kantamastani minun taakkojani. Kaikki se, mitä en itse suostu kohtaamaan siirtyy lasteni kohdattavaksi. Näin riippuvuus siirtyy sukupolvelta toiselle. (Tommy Hellsten 1991)

Lapsen tulevaisuuden muistelu

Millaiseksi aikuiseksi toivoisit lapsesi kasvavan?

Mitä ajattelet, että lapsesi tarvitsee, jotta tämä toteutuisi?

Millainen vanhempi haluaisit hänen olevan omille lapsilleen?

Mitä ajattelet, että lapsesi tarvitsee, jotta tämä toteutuisi?

Millaisen haluaisit oman roolisi olevan aikuisen lapsesi elämässä?

Mitä toivoisit lapsesi muistelevan omasta lapsuudestaan?

Mistä lapsi tietää, että on rakastettu?

Mieti omasta lapsuudestasi/elämästäsi ihminen/ihmisiä, jonka koet välittäneen sinusta.

Mistä tiedät, että hän välittää – Miten hän osoitti/osoittaa sen?

Pohdi välittämistä yleisesti:

Miten olet nähnyt ihmisten sitä osoittavan? Miten erityisesti lapsia kohtaan välittämistä osoitetaan? Tuleeko mieleesi joku tietty esimerkki henkilö tai tilanne?

Tietääkö lapsesi, että sinä rakastat häntä?

Mistä lapsesi sen tietää? Miten olet osoittanut välittämistä?

Ninni oli ujo ja pahasti säikähtänyt lapsi, joka oli muuttunut näkymättömäksi. Miten saada lapsi taas näkyväksi? Muumimamma antoi Ninnin aluksi olla rauhassa ja huolehti hänen perustarpeistaan. Ninni otettiin mukaan muumiperheen jokapäiväiseen elämään ja hänen erityislaatunsa ja kokemuksensa otettiin vakavasti ja niihin suhtauduttiin ymmärtävästi. Välittämisen ilmapiirissä Ninni tuli taas näkyväksi. (Jorma Myllärniemi, Tove Janssonin satua mukailleen 2006.)

Loru lapselle

Kirjoita lapsellesi runo. Sulkeissa on ohjeet runon rakentamiseen.

_____ (lapsen nimi)

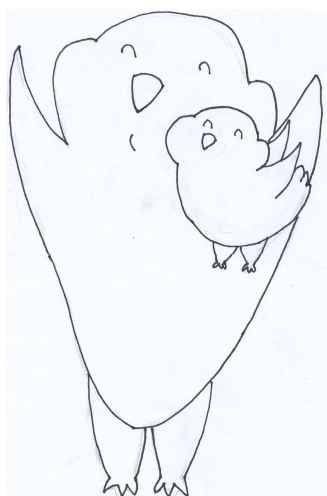
_____ (lapsen hellittely nimi)

_____ (kaksi sanaa jolla lastasi kuvailet)

_____ (kerro mitä hän tekee, kenen kanssa)

_____ (kerro mistä hän nauttii)

_____ (kerro mitä hän sinulle merkitsee, mitä hänestä ajattelet)

Mitä sain Vanhemman vihkolta?

Kirjoita tähän ajatuksia siitä, mitä sait Vanhemman vihkolta. Vastasiko se odotuksia? Saitko tukea vanhemmuuteen? Millaista tukea?

Kommentoi vihkoon tehtäviä. Mikä oli hyvä tehtävä? Mitä tehtävää pitäisi kehittää? Puuttuiko vihkosta jokin teema, jota olisit halunnut käsitellä? Palautteesi avulla vihkkoa voidaan jatkossa kehittää.

Lähteet ja aiheeseen liittyvää lukemista

Kasvatuksen tueksi:

Jansson, Tove: Muumipeikko ja näkymätön lapsi 2005. Alkuperäinen teos 1962.

Matilainen, Tuulia: Lapsi elää rutiineista – helppo ja hyvä arki 2008

Ranta, Niina: Askel eteenpäin -opas. Vanhemman ja lapsen välisen kiintymyssuhteen tukemiseen. 2006

Viljamaa, Janne: Anna lapsen onnistua 2008

Vanhemman itsetuntemuksen tueksi:

Hellsten, Tommy: Elämän lapsi – vastuulliseen aikuisuuteen 1993.

Hellsten, Tommy: Elämän paradoksit. 2005.

Hellsten, Tommy: Vanhemmuus – vastuullista vallankäyttöä 1999.

Hellsten, Tommy: Virtahepo olohuoneessa. 1991.

Ijäs, Kirsti: Sukupuu – Avain oman elämän ja perheen ymmärtämiseen. 2005.

Keltikangas-Järvinen, Liisa: Tunne itsesi, suomalainen 2000.

Vihkon kuvat: Elina Mustakangas

Kiitokset: Kiitos vihkosta kuuluu jokaiselle sen työstämisprosessissa mukana olleelle! Sannamaria Turunen, Pyy-yhteisön henkilökunta ja asiakkaat, Diakonia-ammattikorkeakoulun opinnäytetyöryhmä ja opettajat.

LAPSI ELÄÄ RUTIINEISTA

– Merkitse lukujärjestykseen sinun ja lapsesi viikko-ohjelma.

	Ma	Ti	Ke	To	Pe	La	Su
6-8							
8-10							
10-12							
12-14							
14-16							
16-18							
18-20							
20-22							
22-24							
00-02							
02-04							
04-06							

LIITE 2 Vanhemman arviointilomake vihkoon tehtävästä

Hyvä vanhempi! Olet tehnyt tehtävän vanhemman vihkosta – LAPSESTA LÄHTIEN AIKUISESTA ALKAEN. Vihko on vielä työstämisvaiheessa, ja siksi pyydämme sinulta avointa palautetta, jotta vihko olisi mahdollisimman paljon hyödyksi kuntoutuksessa. Terveisin Laura ja Mira.

NAINEN __ MIES ____

IKÄ ____

KUINKA KAUAN OLET OLLUT PYY:ssa _____

Minkä tehtävän teit? _____

Teitkö tehtävän itsenäisesti __ vai ohjaajan kanssa __ (merkitse rastilla)

Kuinka kauan aikaa käytit tehtävän tekemiseen? _____

Oliko tehtävänanto tai kysymykset helppo/vaikea ymmärtää? _____

Jos oli vaikeaa, niin mainitse mikä siinä oli vaikeaa

Minkälainen kokemus tehtävän tekeminen oli? Kuvaille lyhyesti, minkälaisia ajatuksia, tunteuksia tehtävän tekeminen herätti.

Oliko tämä mielestäsi hyvä tehtävä? Miksi?

Oliko tehtävässä haastetta sopivasti __ liian vähän __ liian paljon __? (merkitse rastilla)

Koitko, että tehtävä tuki sinun vanhemmuuttasi? Millä lailla?

Mitä muuttaisit tehtävässä? Ottaisitko pois jonkun kohdan, minkä? Mitä lisäisit?

KIITOS ANTAMASTASI PALAUTTEESTA!

LIITE 3 Työntekijän arviointilomake vihkoon tehtävästä

Hyvä ohjaaja! Olet tehnyt asiakkaan kanssa tehtävän vanhemman vihkosta – LAPSESTA LÄHTIEN AIKUISESTA ALKAEN. Vihko on vielä työstämisvaiheessa, ja siksi pyydämme sinulta avointa palautetta, jotta vihko olisi mahdollisimman paljon hyödyksi Pyy:n kuntoutuksessa. Terveisin Laura ja Mira.

Minkä tehtävän teitte? _____

Kuinka kauan aikaa käytitte tehtävän tekemiseen? _____

Vaikuttko siltä, että tehtävänanto tai kysymykset olivat asiakkaalle helppo/vaikea ymmärtää? _____

Jos vaikutti vaikealta, niin mikä voisi helpottaa ymmärtämistä

Miten tehtävän tekeminen mielestäsi sujui? – Kuvaile omin sanoin.

Esititkö jotain lisä/tuki kysymyksiä? Millaisia?

Oliko tämä mielestäsi hyvä tehtävä? Miksi?

Oliko tehtävässä haastetta sopivasti ___ liian vähän ___ liian paljon ___? (merkitse rastilla)

Koitko, että tehtävä tuki asiakkaan vanhemmuutta? Millä lailla?

Mitä muuttaisit tehtävässä? Ottaisitko pois jonkun kohdan, minkä? Mitä lisäisit?

KIITOS ANTAMASTASI PALAUTTEESTA!